

בנק ישראל
מחלקת המטבע

סקירה שנתית 2015

ירושלים, אלול התשע"ו - ספטמבר 2016

זכויות היוצרים בפרסום זה שמורות לבנק ישראל.
הרוצים לצטט רשאים לעשות כן, בתנאי שיציינו את המקור.
במידה שיהיו תיקונים לסקירה, הם יתפרסמו באתר של בנק ישראל: www.bankisrael.org.il

סדר ועיצוב: יחידת ההוצאה לאור, בנק ישראל
נדפס בישראל
בדפוס העיר העתיקה, ירושלים

מס' קטלוגי 601867
www.bankisrael.org.il

דבר מנהל מחלקת המטבע

אני מתכבד להציג בפניכם את סקירת מחלקת המטבע לשנת 2015.

מחלקת המטבע בבנק ישראל פועלת על פי הסמכויות הקבועות בחוק בנק ישראל לגבי הנפקת שטרות, מעות ומטבעות זיכרון והסדרתה של מערכת המזומנים. המחלקה מורכבת מאגף הנפקה, אגף ניהול מזומנים ויחידה למדיניות, תכנון ובקרה. המחלקה אחראית על הכסף המזומן במדינה החל משלב התכנון של כמויות המזומן בהתאם לתחזית הביקוש, המשך בעיצובם והנפקתם של השטרות, המעות ומטבעות הזיכרון, וכלה בהסדרת התפעולית של מערכת המזומנים.

שווי מחזור המזומן בסוף שנת 2015 היה 73 מיליארד ש"ח, גידול של כ-16% לעומת הנתון המקביל אשתקד. זאת על רקע ירידת הריבית וכתוצאה מהכנסת השטרות מהסדרה החדשה למחזור בחודש דצמבר. היקף מחזור המזומן במדינת ישראל גדל בשנים האחרונות בשיעורים ממוצעים של כ-10%. ניכר כי על אף התפתחותם של אמצעי תשלום אלקטרוניים מתקדמים והחלטות ממשלה בדבר צמצום השימוש במזומן במסגרת המאבק בכלכלה השחורה, היקף המזומן אינו קטן ואף גדל, בדומה למצב במדינות רבות בעולם. מחלקת המטבע אחראית לספק את הביקוש למזומן הן בעתות שגרה והן בעתות חירום. לצד אספקת מזומנים בהתאם לביקוש פועלת המחלקה להגנה על המטבע מזיופים ולשמירה על איכות המחזור. פעילות זו כוללת תהליכי מיון וספירה - באמצעים טכנולוגיים מתקדמים - של מאות מיליוני שטרות ומעות, אחסונם בכספות לצורכי שגרה וחירום, והפצתם למערכת הבנקאית כדי שיוכלו לשמש את הציבור. המחלקה מופקדת על שילוב סימני ביטחון בשטרות, גיבוש קריטריונים לאיכות המזומנים ובקורות עליה, הדרכה למפעילי מרכזי המזומנים של התאגידים הבנקאיים ופיקוח עליהם, ופעולות למניעת זיופים בשיתוף משטרת ישראל וגורמים נוספים.

בשנים האחרונות מחלקת המטבע מובילה את פרויקט החלפתה של סדרת השטרות, שתכליתו העיקרית היא לשדרג את סימני הביטחון כדי לצמצם את הסיכון לזיופים. סימני הביטחון שעל גבי השטרות החדשים הם מהמתקדמים מסוגם, קלים מאוד לזיהוי על ידי הציבור, וקשה מאוד לזייפם. שטרות הסדרה החדשה וסימני הביטחון שעל גביהם זכו לפרסים והכרה בתחרויות מקצועיות בין-לאומיות בתחום המטבע.

בשנת 2015 הושק השטר החדש בערך 200 שקלים, השני בסדרת השטרות החדשה. צבעו כחול, ועליו דיוקנו של המשורר נתן אלתרמן. השטר, בעיצובה של אסנת אשל, נכנס למחזור ביום י"א בטבת תשע"ו, 23 בדצמבר 2015, לאחר שעיצובו הסופי אושר בידי הוועדה לתכנון שטרי כסף, מעות ומטבעות זיכרון בראשות כבוד השופט יעקב טירקל, נגידת בנק ישראל, המועצה המנהלית וממשלת ישראל. טרם ההשקה הושלמה שורה ארוכה של תהליכים מקדימים בהיבט ההנפקה ובהיבט ההיערכות ההסברתית והתפעולית: תכנון ועיצוב של השטר וסימני הביטחון השלובים בו, ייצור השטר, עריכת בקורות איכות, היערכות הסברתית ותפעולית בבנק ישראל ובמשק בכללותו. בזכות ההיערכות היסודית במישור התפעולי עבר תהליך כניסתו של שטר 200 ש"ח החדש למחזור בהצלחה וללא תקלות, בדומה לכניסתו המוצלחת של ערך ה-50 ש"ח החדש למחזור בשנת 2014. מחלקת המטבע ממשיכה לקדם את פרויקט סדרת השטרות החדשה, ונערכת לקראת השקתם של השטרות בערכים 100 ש"ח ו-20 ש"ח.

עד סוף שנת 2015 הוחלפו כ-80% מהשטרות של ש"ח מסדרה ב' בשטרות מסדרה ג'. תהליך החלפת השטרות של ש"ח מסדרה ב' יתנהל אף הוא באופן הדרגתי ומבוקר בתקופה הקרובה, כדי לאפשר לציבור זמן הסתגלות מספיק, ומה עוד שמדובר בכמות כוללת של 248 מיליון שטרות (כמחצית מכל השטרות שבמחזור). עד סוף יולי 2016 הוחלפו 30% מהשטרות של ש"ח מסדרה ב' בשטרות מסדרה ג'.

מודעות הציבור לסימני הביטחון שבשטרות חשובה במיוחד בתקופת השקתם של שטרות בעריכים חדשים, שכן זייפנים לעולם ינסו לנצל את חוסר ההיכרות של הציבור עם מאפייני השטר כדי להפיץ צילומי שטרות או זיופים באיכות נמוכה. הואיל ומדובר בתופעה מוכרת בכל העולם, מחלקת המטבע פועלת להנגיש לציבור מבעוד מועד את הכלים והאמצעים להכרת השטר החדש וסימני הביטחון המשולבים בו. זאת באמצעות עלוני הסברה במגוון שפות, באתר www.newbanknotes.org.il ובאפליקציה הסלולרית "השטרות החדשים".

הסקירה שלפניכם כוללת מידע נרחב ומפורט על פעילות המחלקה בשנה החולפת. מידע נוסף מצוי באתר האינטרנט של בנק ישראל.

ד"ר אילן שטיינר

מנהל מחלקת המטבע

תוכן העניינים

7.....	א. הגדרות.....
7.....	ב. תפקידיה של מחלקת המטבע.....
10.....	תיבה 1: השטר השני בסדרת השטרות החדשה: שטר 200 השקלים החדש.....
15.....	ג. מחזור המטבע.....
15.....	1. המחזור.....
18.....	2. מחזור השטרות.....
19.....	תיבה 2: אמצעי הפצה של המזומן.....
25.....	3. מחזור המעות.....
27.....	ד. השינויים שחלו בשטרות ובמעות שבמחזור.....
27.....	ה. זיוף שטרות ומעות.....
27.....	1. פעולות למניעת זיופים ולאיתור כסף מזויף.....
29.....	2. כיצד נזהה שטר אותנטי מסדרה ב' של השקל החדש?.....
30.....	3. כיצד נזהה שטר אותנטי מסדרה ג' של השקל החדש?.....
31.....	ו. מטבעות זיכרון.....
36.....	ז. הוועדה לתכנון שטרי כסף, מעות ומטבעות זיכרון.....
36.....	1. הרכב הוועדה.....
36.....	2. פעילות הוועדה בשנת 2015.....
38.....	נספח: הנחיות וכללים.....
45.....	נספח: לוחות סטטיסטיים.....

א. הגדרות

מחזור המטבע: השטרות והמעות שבידי הציבור ובקופות התאגידים הבנקאיים.

מחזור השטרות/המעות: השטרות/המעות שבידי הציבור ובקופות התאגידים הבנקאיים.

הביקוש: השינוי במספר השטרות והמעות שבמחזור כתוצאה מההפרש בין המשיכות של שטרות ומעות מבנק ישראל לבין ההפקדות בו.

הבלאי: מספר השטרות הבלויים שיוצאים מהמחזור בתהליך הספירה והמיון של השטרות המופקדים בבנק ישראל. (במעות כמעט אין בלאי).

צריכת השטרות/המעות: הביקוש בתוספת הבלאי.

מרכזי מזומנים: מרכזים לתפעול מזומנים של התאגידים הבנקאיים ושל דואר ישראל. בנק ישראל הכיר בהם, ורק הם רשאים למשוך ממנו מזומנים ולהפקידם בו.

ב. תפקידיה של מחלקת המטבע

לבנק ישראל נתונה, על פי החוק, הסמכות הבלעדית להנפיק מטבע בישראל (שטרי כסף, מעות, מטבעות זיכרון ומטבעות מיוחדים). החוק קובע כי בנק ישראל ינפיק מטבע ויסדיר ויכוון את מערכת המטבע במטרה להבטיח למשק אספקת מזומנים סדירה, בהתאם לעודפי הביקוש וההיצע. תפקיד זה כרוך במשימות ובפעולות בשלושה מישורים:

1. הנפקת שטרות, מעות ומטבעות זיכרון

עיצוב השטרות והמעות: נגיד בנק ישראל קובע, לאחר אישור המועצה המנהלית של בנק ישראל ואישור הממשלה, את עיצובם של השטרות, המעות ומטבעות הזיכרון. הנגיד נעזר בוועדה לתכנון שטרי כסף, מעות ומטבעות זיכרון - ועדה ציבורית שהוא ממנה, הבוחרת אילו הצעות עיצוב יוגשו לאישורו. בראש הוועדה עומד כיום שופט בית המשפט העליון בדימוס יעקב טירקל.

הדפסת השטרות והמטבעות: מחלקת המטבע עורכת מכרזים ומזמינה את המלאי ממטבעות המעות ומבתי הדפוס המדפסים את השטרות. זאת בהתאם לביקוש החזוי ובהתחשב בהוצאות הכרוכות בהחזקת המלאי ובכל הזמנה.

הנפקת מטבעות זיכרון: מאחר שבנק ישראל הוא המנפיק הבלעדי של הילך חוקי בישראל, הוא מנפיק בכל שנה גם מטבעות זיכרון ומטבעות לרגל אירועים מיוחדים. מטבעות אלה עשויים כסף או זהב, ומשווקים, על פי חוק, לציבור הרחב ולאספנים בארץ ובעולם על ידי חברת שיווק הממונה על ידי שר האוצר, בהסכמת הנגיד.

2. מדיניות, תכנון ובקרה

תכנון סולם העריכים: תכנון סולם עריכים מתאים של שטרות ומעות, שיאפשר לציבור ביצוע יעיל של עסקאות במזומן ויחסוך בהוצאות ההנפקה.

תמהיל יעיל של העריכים במחזור: הסדרה והכוונה של מערכת המטבע כדי להבטיח תמהיל יעיל של העריכים במחזור.

הבטחת מלאי שיספק את הביקוש למטבע בעתות שגרה וחירום: מחלקת המטבע מתכננת את מלאי המזומנים כך שיהיה ניתן לספק למחזור את הביקוש החזוי בכל עת ברמת ביטחון גבוהה ובהתחשב בעלויות הכרוכות בהחזקת המלאי.

בקרה: מחלקת המטבע ממלאת את תפקידיה בליוויית בקורות קפדניות על תהליכי העבודה ועל ניהול המלאי ורישומו.

3. ניהול המזומנים

אספקת מזומנים למחזור: בנק ישראל מספק לציבור את המזומנים באמצעות מרכזי המזומנים של התאגידים הבנקאיים ודואר ישראל. גופים אלה מווסתים את עודפי ההיצע והביקוש של השטרות והמעות בינם לבין עצמם ועם לקוחותיהם, ומושכים מבנק ישראל רק את עודפי הביקוש. העודפים נגזרים מהמשיכות ומההפקדות של הציבור בסניפי התאגידים הבנקאיים.

פיקוח על איכות הכסף במחזור: בנק ישראל קובע לתאגידים הבנקאיים כללים לשמירה על איכות הכסף שבמחזור. על פי כללים אלו סופרים וממיינים את השטרות והמעות שהציבור מפקיד במרכזי המזומנים, וכן בודקים את האותנטיות של הכסף ואת איכותו באמצעות מכונות הספירה הייעודיות שמרכזי המזומנים רכשו ובנק ישראל אישר. (רשימת המכונות שקיבלו אישור מתפרסמת באתר של בנק ישראל <http://www.boi.org.il/he/Currency/PublicEnquiries>). בנק ישראל קבע תקן איכות, המגדיר מהו שטר באיכות ראויה למחזור. התקן נועד להבטיח שהציבור יחזיק שטרות באיכות ראויה, וכן להשליט אחידות בהגדרת האיכות החלה על השטרות שמרכזי המזומנים ממחרים. כדי לשפר את הרמה המקצועית במרכזי המזומנים הסמיכו בנק ישראל ומרכזי המזומנים נאמני מכונות - עובדים של מרכזי המזומנים שתפקידם לוודא כי המכונות פועלות על פי התקן. על מרכזי המזומנים חלה חובה להפקיד בבנק ישראל את השטרות והמעות שנמצא כי איכותם ירודה. הבנק גורס את השטרות, ואת המעות הוא מעביר להתכה.

אחסון של מלאי המזומנים לשגרה ולחירום: המחלקה מאחסנת את השטרות והמעות בכספות בנק ישראל על פי נהלים קפדניים של הובלה, שמירה, אחסון ובחינה שוטפת של הבקורות.

4. פעילות נוספת של מחלקת המטבע

טיפול בזיופי מטבע: על פי החוק רק משטרת ישראל מופקדת על המאבק בזיוף מטבע ועל האכיפה בתחום זה. עם זאת מחלקת המטבע פועלת לגילוי של כסף מזויף ולמניעת הפצתו בכמה מישורים - מעקב אחר הזיופים המהלכים בשוק, אפיונם והפצת המידע לגופים העוסקים במזומן; שדרוג סימני הביטחון המשולבים בשטרות והגברת המודעות להם באמצעות הדרכה ופרסום. שיתוף פעולה עם המשטרה, התאגידים הבנקאיים והארגונים הבין-לאומיים הנאבקים בזיוף מטבע. על התאגידים הבנקאיים חלה חובה לבדוק את האותנטיות של השטרות והמעות לפני שהם ממחרים אותם. זאת באמצעות הכספרים (טלרים) ובאמצעות המכשירים האוטומטיים למשיכת מזומנים.

מענה לפניות הציבור: מחלקת המטבע מקבלת מהציבור פניות רבות ומגוונות, ומהן עולה שהציבור מעורב בתחום המטבע ומתעניין בו. ההתעניינות מתבטאת בבקשות לקבלת מידע, בתגובות על הנפקת מעות ושטרות חדשים, בהצעות בעניין מטבע ובמודעות לפרטים המופיעים על גבי השטרות והמעות. בשנת 2015 ניתן מענה ל-344 פניות, שהגיעו בכתב - בדואר או בדוא"ל, ואלפי פניות טלפוניות.

פניות בנושא המטבע ניתן לשלוח לכתובת: Contact_currency@boi.org.il

אתר האינטרנט של מחלקת המטבע: <http://www.boi.org.il/he/currency>

שירות לציבור: מחלקת המטבע מספקת לציבור שירותי פריטה וצירוף של מזומנים ושירותי החלפה של מטבעות ושטרות פגומים. שירותים אלה ניתנים בתיאום מראש בקופה של סניף בנק ישראל בירושלים בימים א' עד ה' בין השעות 8:00 עד 13:00. (עדכונים לגבי שעות קבלת הקהל מפורסמים באתר האינטרנט של מחלקת המטבע.) מספר הטלפון בקופה: 02-6552847.

תיבה 1

השטר השני בסדרת השטרות החדשה: שטר 200 השקלים החדש

ביום רביעי, י"א בטבת התשע"ו, 23.12.15, הופץ לציבור שטר 200 השקלים החדש, השני בסדרת השטרות החדשה, והוכנס לקופות הבנקים המסחריים, המכשירים האוטומטיים למשיכת מזומנים וסניפי חברת הדואר.

תיאור השטר:

העריך:	200 שקלים חדשים
הדיוקן (אופקי):	נתן אלתרמן
הצבע השליט:	כחול
המידות:	150 מ"מ X 71 מ"מ
עיצוב צד הפנים:	עלי שלכת
תמונות רקע	
טקסט זעיר	השיר "פגישה לאין קץ"
עיצוב צד הגב:	צמחייה בליל ירח
תמונות רקע	
טקסט	קטע מתוך השיר: "שיר בוקר"
סימנים לעיוורים:	ארבעה צמדי קווים הממוקמים בשוליים התחתונים של השטר, משמאל ומימין, מודפסים בדיו בולטת ושקופה, שניתנת למישוש.
המעצבת:	אסנת אשל

שטר 200 השקלים החדש, בדומה ליתר שטרות הסדרה החדשה, מציג רמה של ביטחון, חדשנות ונגישות מהמתקדמות בעולם, ומשולבים בו מגוון סימני ביטחון מתקדמים נגד זיופים, המיוצרים בטכנולוגיות שונות. בכל שטרות הסדרה החדשה משולבים גם סימנים ייעודיים למען אוכלוסיית העיוורים ובעלי לקויות הראייה.

שטרות בערך 200 ש"ח מסדרה ב' של השקל החדש, המשמשים את הציבור כיום, אשר נושאים את דיוקנו של זלמן שזר, ימשיכו לשמש הילך חוקי למשך מספר שנים נוספות ויהלכו במחזור במקביל לשטרות החדשים. כאשר שטרות אלו מופקדים בבנק ישראל הם מוחלפים בהדרגה בשטרות מהסדרה החדשה. הואיל ומהלך ההחלפה הוא הדרגתי, הציבור אינו נדרש, בשלב זה, לנקוט פעולות מיוחדות להחלפת שטרות, אלא במהלך העסקים הרגילים. בהמשך יפרסם בנק ישראל את המועד שבו שטרות מסדרה ב' יפסיקו לשמש הילך חוקי, וכן יקבע את משך התקופה להחלפת השטרות מסדרה ב'.

סדרת שטרות מוחלפת אחת ל-10-15 שנים ומחייבת הכנה והסתגלות לקראת כניסתה למחזור. בנק ישראל פעל אפוא ליידע את החברות והגופים העיקריים המשתמשים במזומנים במשק על הכנסתם הקרובה של השטרות החדשים למחזור ולהדריכם לגבי השימוש בהם. מבעוד מועד מסר הבנק דוגמאות של השטרות לבנקים, ליבואנים של מנגנוני המכונות האוטומטיות ולחברות המפעילות מכונות אלו. זאת כדי להבטיח את הכיול וההתאמה של המכונות לשטרות החדשים.

לקראת השקת השטר, במטרה להגביר את המודעות לכניסתו למחזור, יצא הבנק בתכנית הסברה לציבור הרחב. בין היתר, הופצו אלפי כרזות ועלוני מידע, בחמש שפות, לסניפי הבנקים, הדואר, וכן לגופים מסחריים וציבוריים שונים. כן פעל הבנק ליידע את הציבור באמצעי התקשורת הנפוצים - הרדיו והעיתונות הכתובה. במסגרת תכנית ההסברה נמסר לציבור מידע מפורט על השטר החדש, סימני הביטחון המשולבים בו והליך החלפת השטרות הישנים - והכול במטרה להעמיק את היכרות הציבור עם פרטי השטר החדש ומראהו.

נוסף על אלה השיק הבנק אפליקציה סלולרית חדשה להכרת סימני הביטחון - "השטרות החדשים" - ופרסם מידע רב באתר אינטרנט ייעודי שכתובתו: www.newbanknotes.org.il. כחלק מהשירות לציבור מפעיל הבנק גם מוקד לפניות בטלפון, שמספרו 018-300-1800.

דוגמאות של ערוצי מידע שונים אשר שימשו את הבנק במסגרת תכנית ההסברה:

השטר החדש של 200 ש"ח - סימני הביטחון

לראות

- 1. הדיוקן השקוף** - סימן מים בצורת דיוקן זהה לדיוקן שעל השטר, ולצדו הערך הנקוב. החזיקו את השטר מול האור וודאו שהדיוקן והערך הנקוב משתקפים בו.
- 2. הערך המנוקב** - ערך השטר (200 ש"ח) מנוקב בחלקו העליון של השטר בחורים זעירים. החזיקו את השטר מול האור וודאו כי אתם מבחינים בו.
- 3. חוט חלון** - חוט הביטחון, בגוון כחול-סגול, שזור במצע השטר ונגלה בשלושה "חלונות" בגב השטר. החזיקו את השטר מול האור וודאו כי הדיוקן והערך הנקוב מופיעים בחלונות בברור.

לגעת

- 4. דיו בולט** - הדיוקן, חתימת הנגיד, השנה העברית והלועזית, הטקסטים בשלוש השפות, וכן הסימן הייעודי לעיוורים בשולי השטר מודפסים בדיו בולט. העבירו אצבע על פרטים אלה, המודפסים משני צדי השטר, ותוכלו לחוש בדיו הבולט.

להטות

- 5. הפס הזוהר** - פס שקוף וזוהר משולב לרוחב השטר, לצד הדיוקן. הטו את השטר בכיוונים שונים וודאו כי על גבי הפס מופיעים ונעלמים לסירוגין סמל המנורה והערך הנקוב.
- 6. הספר המוזהב** - פרט עיצובי בצורת "ספר פתוח ומוזהב". הטו את השטר קדימה ואחורה וודאו כי ה"ספר" משנה את צבעו מזהב לירוק. במקביל תוכלו לראות קו אופקי נע מעלה ומטה על פני הספר.

סימנים לעיוורים וללקויי ראייה

- 7. הקווים שבשוליים** - על כל שטר מודפסים צמדי קווים, ומספרם גדל ככל שערך השטר עולה. צמדי הקווים ממוקמים בשוליים התחתונים, משמאל ומימין, ואפשר לחוש בהם באמצעות האצבעות.
- אורך שונה לכל שטר** - שטרות הסדרה החדשה נבדלים באורך. בין שטר לשטר יש הפרש של 7 מ"מ.
- ספרות הערך הנקוב** - ספרות גדולות וכהות מודפסות בדיו בולט על רקע בהיר, וספרות בהירות מודפסות על רקע כהה.
- צבע שטר** - לכל שטר צבע דומיננטי.

נגישות השטרות החדשים לעיוורים וללקויי ראייה

נושא הנגישות - במובנה הרחב, לכלל האוכלוסיות - עמד לנגד עיני בנק ישראל לכל אורך התכנון של סדרת השטרות החדשה, וימשיך להיות נושא ראשון בחשיבותו גם בעתיד. מפני החשיבות שהוא מייחס לנושא הנגישות, בפרט לנגישות לבעלי לקויות ראייה, פעל בנק ישראל להגברת נגישותם של שטרות הסדרה החדשה, ולשם כך שילב בהם אמצעים רבים:

- השטרות החדשים נבדלים זה מזה באורכם, הפרש של 7 מ"מ בין עריך לעריך.
- לכל שטר צבע שליט אחד.
- צבעי השטרות נחלקים לצבעים "חמים" ו"קרים".
- הערך הנקוב מופיע על גבי השטרות מספר פעמים ובניגודיות (כהה על רקע בהיר ובהיר על רקע כהה).
- השטרות החדשים נושאים סימני זיהוי ייחודיים לכל עריך, המודפסים בשולי השטר בדיו בולטת במיוחד, וניתנים למישוש.
- הערך הנקוב מודפס באות שגובהה כ-20 מ"מ - גובה רב במיוחד הן בהשוואה לסדרה הקודמת והן בהשוואה לשטרות במדינות אחרות.
- השטרות החדשים שצבעם אדום וירוק יישאו, באופן טבעי, ספרות שונות (20 ו-50). השטרות שיישאו ספרות זהות (20 ש"ח ו-200 ש"ח) ייבדלו ככל הניתן בצבעם (אדום וכחול) ובאורכם (129 מ"מ ו-150 מ"מ).

על הדיוקן - נתן אלתרמן

נתן אלתרמן (התר"ע 1910 - התש"ל 1970), מגדולי המשוררים העבריים המודרניים, מתרגם, עיתונאי, מחזאי ופזמונאי. נולד בעיר ורשה שבפולין, עלה לישראל עם משפחתו בשנת 1925 והתיישב בעיר תל אביב. אלתרמן זכה בפרסים רבים על יצירתו ותרגומיו ובהם פרס טשרניחובסקי לתרגומי מופת (1946, 1968), פרס רופין (1947), פרס ביאליק לספרות יפה (1957), ופרס ישראל לספרות על מכלול יצירתו.

כתיבתו של אלתרמן ענפה ועשירה והיא כוללת שירה עברית, מחזות, פזמונים ושירי ילדים לצד כתיבה אקטואלית ופרוזה. כתיבתו השפיעה רבות על השירה העברית המודרנית ונחשבת לחדשנית ופורצת דרך. ספר שיריו הראשון, "כוכבים בחוץ", ראה אור בשנת 1938 והתקבל כחידוש גדול בשירה העברית בזכות שפתו העשירה בציורים לשוניים וריבוי המשמעויות שניתן לקרוא בשיריו. רבים משיריו של אלתרמן מוכרים וידועים ובהם: "עוד חוזר הניגון" - הפותח את ספרו "כוכבים בחוץ", "שיר משמר", "אליפלט", "כלניות", "זמר שלוש התשובות" ואחרים. בין מחזותיו המוכרים והמצליחים, אשר הוצגו על במות תיאטרון הקאמרי והבימה מוכרים המחזות "כנרת כנרת", "פונדק הרוחות" ו"שלמה המלך ושלמי הסנדלר". מלבד כתיבתו המקורית, הרבה אלתרמן גם בתרגום יצירות מופת מספרות העולם, ובהן שירי ילדים ומחזות של שייקספיר, ראסין ומולייר.

שטר 200 השקלים החדש מוקדש ליצירתו של נתן אלתרמן. צד הפנים של השטר נושא את דיוקנו ואת מילות השיר "פגישה לאין קץ", המופיעות בכיתוב זעיר. השיר זכה לפרשנויות רבות מפני עמימותו ואזכור איתני הטבע, הליל והירח. אלה היו מקור ההשראה לעיצוב שטר 200 השקלים החדש - שילובם של עלי שלכת בצד הפנים של השטר והצמחייה בליל הירח בעיצוב גב השטר. בגב השטר מופיע גם משפט משירו של אלתרמן "שיר בוקר": "אנו אוהבים אותך מולדת, בשמחה, בשיר ובעמל".

זכייה בפרס בקטגוריית ה-Best Applied Security Product ב-Holography Conference

בדצמבר 2015 זכה בנק ישראל במקום הראשון בקטגוריית ה-Best Applied Security Product בזכות שילוב סימן הקינוגרמה (הפס הזוהר) בשטרות הסדרה החדשה. הקינוגרמה, אחד מסימני הביטחון החדשניים והבולטים בשטרות החדשים, היא פס שקוף וזוהר המשולב בשטר לצד הדיוקן. בהטיית השטר לכיוונים שונים ניתן לראות על גבי הפס את סמל המנורה והערך הנקוב, מופיעים ונעלמים לסירוגין.

הפרס הוענק על ידי ה-International Hologram Manufacturers Association במסגרת הכנס Holography Conference, שנערך בעיר שנחאי, סין.

Bank of Israel for Israel's New Banknote Series C

03 December 2015

BEST APPLIED SECURITY PRODUCT

Winner

Currently being developed by the Bank of Israel, the Third Series (Series 'C') of the new Shekel, with the NIS50 is the first of four denominations released into circulation.

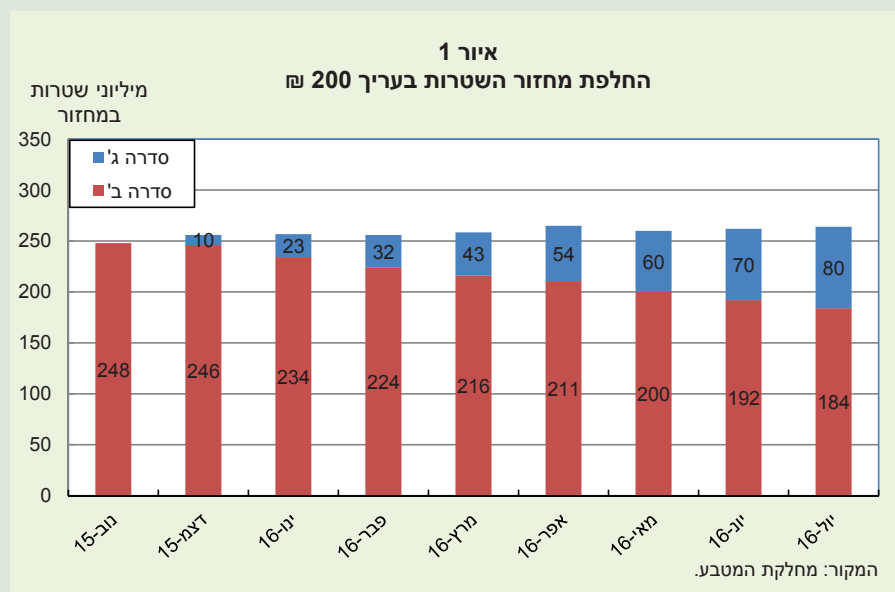
All denominations will carry a KINEGRAM VOLUME® foil stripe from KURZ. The feature's unique look with vibrantly coloured bold designs is due to the proprietary KINEGRAM® origination process, which is used in combination with physical principles and materials entirely

different from typical holographic foils.

The Bank of Israel appreciates its very high level of counterfeit resilience and excellent circulation performance.

קצב החלפת השטרות הישנים מהעריך 200 ש"ח בחדשים

ערב השקת שטר 200 השקלים החדש עמד מספר השטרות מהעריך 200 ש"ח שבמחזור על כ- 248 מיליון שטרות. במטרה להיערך לביקוש הראשוני הופצו השטרות מהסדרה החדשה, טרם ההשקה, לכל המערכת הבנקאית. מיום ההשקה הופצו השטרות לציבור באמצעות דלפקי הבנקים ומכשירי המשיכה האוטומטיים. בתום החודש הראשון להשקה הגיע חלקם במחזור ל- 10 מיליון שטרות, כ- 6.5% ממחזור השטרות בעריך 200 ש"ח. סך מחזור השטרות מהעריך 200 ש"ח היה בסוף דצמבר 2015 כ- 256 מיליון, גידול של 3% לעומת החודש הקודם. במהלך החודשים שלאחר מכן המשיך חלקם של השטרות מהסדרה החדשה לגדול בקצב קבוע של כ- 10 מיליון שטרות בממוצע בחודש. ביולי 2016 היה חלקם כ- 30% ממחזור השטרות בעריך 200 ש"ח.

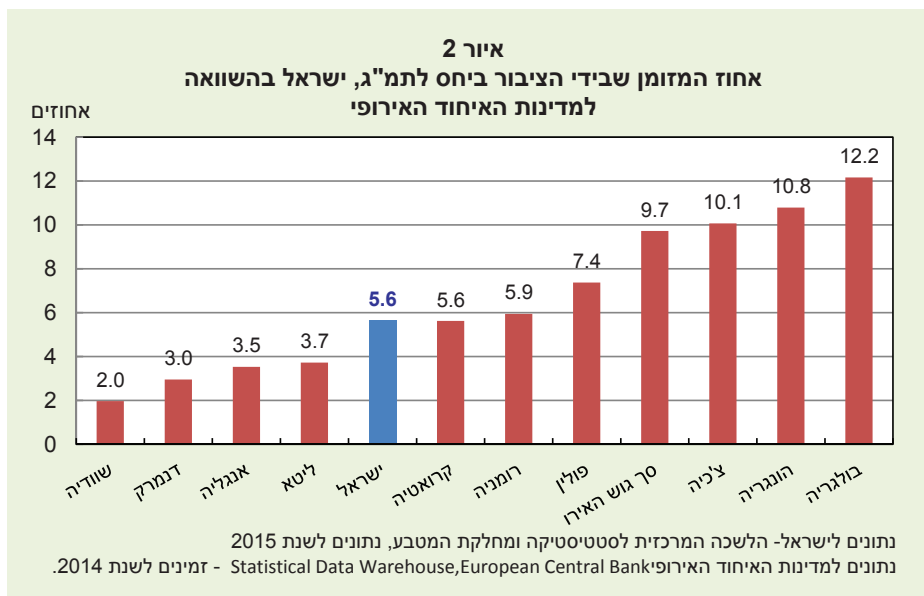
ג. מחזור המטבע

1. המחזור

מחזור המטבע (שטרות ומעות) הסתכם בסוף שנת 2015 ב- 73 מיליארדי ש"ח, לעומת 63 מיליארדים בסוף שנת 2014. זהו גידול של 16% - גבוה מהגידול בשנה הקודמת, 10% (שהוא גם הגידול הממוצע בעשר השנים האחרונות, למעט 2008-2009, שנות השיא של המשבר הכלכלי העולמי). זאת על רקע ירידת הריבית בשנת 2015 וכתוצאה מהכנסת השטרות מהסדרה החדשה למחזור בחודש דצמבר. המטבע הישראלי משמש אמצעי תשלום גם ברשות הפלסטינית.

מחזור המטבע כולל את המזומנים שהציבור מחזיק ואת המזומנים המוחזקים בכספות שבתאגידים הבנקאיים. החלק שנמצא בידי הציבור הוא עיקר המחזור - 88% ממנו. חלק זה היווה בסוף 2015 5.6%

מהתמ"ג, ושיעורו הוסיף לגדול גם השנה, על רקע הריבית הנמוכה בשנים האחרונות. שיעור זה נמוך בהשוואה לממוצע גוש האירו - 9.7% בשנת 2014. במדינות החברות באיחוד האירופי נע שיעור זה בין 2% בשוודיה, מדינה שנעשה בה שימוש נרחב בכרטיסי חיוב, ל-12.2% בבולגריה.

מהנתונים על גידול המחזור עולה כי המזומן ממשיך לשמש אמצעי תשלום ו/או אמצעי להחזקת ערך. זאת בדומה למגמה במדינות רבות בעולם: בארה"ב גדל מחזור המטבע בשנת 2015 ב-6%, באוסטרליה הוא גדל ב-8%, מעט מעל לשיעור הצמיחה לטווח הארוך שם, שעמד על 6%, ובגוש האירו היה שיעור הגידול בשנת 2014 6.5%.

כמו במדינות רבות בעולם גם מחלקת המטבע נערכת לקראת שינויים אפשריים בהרגלי התשלום של הציבור כתוצאה מכניסתם של חידושים טכנולוגיים באמצעי התשלום החלופיים.

בנק ישראל שותף למדיניות של צמצום השימוש במזומן, וזאת בהמשך להמלצות "ועדת לוקר" לבחינת צמצום ההון השחור באמצעות הפחתת השימוש במזומן או באמצעי תשלום מבוסס-נייר אחר. כיוון שאימוץ החלטותיה של הוועדה עשוי להשפיע בתוך כמה שנים על פעילות מחלקת המטבע, בתכנונים ארוכי הטווח של מחלקת המטבע נלקחות בחשבון תמורות אפשריות שיישום ההמלצות צפוי לחולל בהיקפי הביקוש למזומן.

א. הרכב המחזור

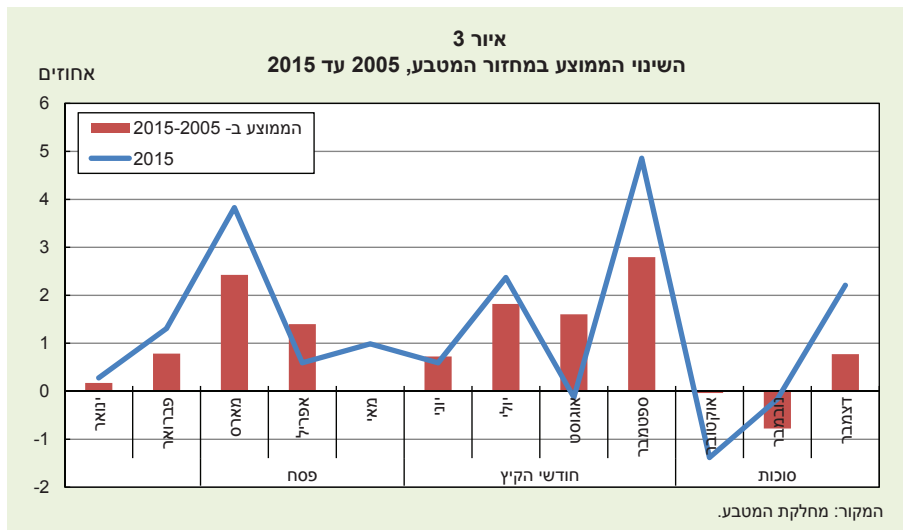
חלקו של מחזור השטרות בסך המחזור עלה במרוצת השנים במתינות, על חשבון חלקו של מחזור המעות. בשנת 2015, בדומה לשנים האחרונות, עמדו חלקים אלה על כ-97% ו-3%, בהתאמה, מערכו הכולל של המחזור. בשונה מהביקוש למעות, שמאופיין בשיעור גידול יציב לאורך השנים, הביקוש לשטרות מושפע משינויים בהעדפת הציבור להחזקת שווי מזומן, בפרט בעתות משבר, ולכן מתאפיין בתנודתיות גבוהה יותר.

לוח 1: מחזור המטבע, סופי שנים

השנה	רכיבי המחזור במיליארדי ש"ח			שיעורי הגידול באחוזים		
	מחזור השטרות	מחזור המעות	סך מחזור המטבע	מחזור השטרות	מחזור המעות	סך מחזור המטבע
2007	27.7	1.2	28.9	14%	7%	13%
2008	33.1	1.3	34.4	19%	6%	19%
2009	40.1	1.4	41.5	21%	7%	21%
2010	43.4	1.5	44.8	8%	7%	8%
2011	47.4	1.6	49.0	9%	6%	9%
2012	53.1	1.7	54.8	12%	6%	12%
2013	55.7	1.8	57.5	5%	9%	5%
2014	61.3	1.9	63.2	10%	7%	10%
2015	71.4	2.1	73.5	17%	8%	16%

ב. עונתיות במחזור המטבע

הביקוש למזומן מתאפיין בעונתיות ומשתנה לפי חודשי השנה. הביקוש גבוה יחסית בתקופות החגים - ראש השנה וסוכות ופסח (החודשים ספטמבר/אוקטובר ומארס/אפריל, בהתאמה) - ובחודשים של חופשת הקיץ (יולי ואוגוסט). לקראת החגים הבנקים נערכים למשיכות המוגברות במהלך החג, שבו בנק ישראל סגור למתן שירות לתאגידים. בשנת 2015 חל חג הפסח בתחילת אפריל, וראש השנה וסוכות חלו בספטמבר ובאוקטובר. ניתן לראות שבחודשים העוקבים הצטמצם המחזור, כתוצאה מהפקדת העודפים המאפיינת את התקופה שאחרי החגים.

2. מחזור השטרות

א. ערך השטרות שבמחזור ומספרם

ערכו של מחזור השטרות הסתכם השנה ב-71.4 מיליארדי ש"ח, גידול של כ-16% ביחס לשנת 2014 (61.3 מיליארדים). מספר השטרות במחזור עלה מ-455 מיליונים ב-2014 ל-518 מיליונים בשנה הנסקרת, גידול של 14%. בדומה לשנים האחרונות, גם השנה גידול ערכו של מחזור השטרות מוסבר בעיקר בגידול מספרם של השטרות בעריך 200 ש"ח במחזור (כ-20% בשנת 2015). גידול שנובע בין היתר מהכנסת השטרות מהסדרה החדשה למחזור בחודש דצמבר בעקבות הצטיידות המערכת הבנקאית במלאי שטרות ערב ההשקה.

לוח 2: מספר השטרות לפי עריכים, 2008 עד 2015 (סופי שנים, מיליוני שטרות)

שיעור השינוי בשנת 2015	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	
5%	37	36	36	35	34	35	32	31	20 ש"ח
10%	60	54	51	51	46	48	51	46	50 ש"ח
9%	165	152	147	146	141	145	154	140	100 ש"ח
20%	256	213	189	176	152	129	107	81	200 ש"ח
14%	518	455	423	408	373	357	344	297	סך הכול

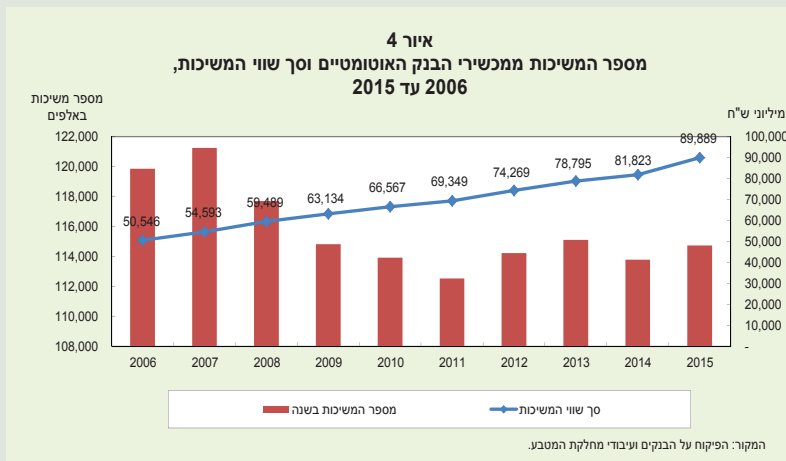
המקור: מחלקת המטבע.

תיבה 2

אמצעי הפצה של המזומנים

המכשירים למשיכה, הפקדה ומיחזור של מזומנים

בשנת 2015 חל מפנה באופן משיכות המזומנים ע"י הציבור מהתאגידים הבנקאיים: לראשונה בעשור האחרון נרשמה ירידה של 2% בשווי משיכות הציבור מדלפקי הבנקים. שווין הכולל של המשיכות מהדלפקים עמד על 61% מסך שווי משיכות הציבור מהתאגידים הבנקאיים - ככל הנראה כתוצאה מהמגמה של סגירת סניפים ומעבר לשירות דיגיטלי. במקביל גדל שווי המשיכות במכשירים ב-10%. בערך המשיכה הממוצעת הן מהדלפקים והן מהמכונות נמשכת מגמת גידול. המשיכה הממוצעת ממכשירי הבנק האוטומטיים גדלה ב-9% והגיעה ל-783 ש"ח. (הגידול השנתי הממוצע בעשור האחרון עמד על 7%). סכום המשיכות המצטבר לתושב עמד על 10,834 ש"ח, ומספרן לתושב נשאר 14, בדומה למספר בשנים האחרונות.

בשנים האחרונות הרחיבו התאגידים הבנקאיים את פלטפורמת השירות של מכשירי המשיכה האוטומטיים (ATM) והוסיפו בהם מנגנון של הפקדת שטרות. באופן זה הפכו מכשירי המשיכה המוכרים למכשירים המספקים גם שירותי הפקדה של שטרות. שירות זה הפך להיות פופולרי לעסקים, ושיעורים ניכרים מפעולות ההפקדה של שטרות מתבצעים בידי הלקוח ישירות במכשיר האוטומטי. בתהליך זה זיכוי חשבונו של הלקוח הוא מיידי וסופי.

בתאגידים הבנקאיים מובנה בחלק ממכשירי ההפקדה האוטומטיים גם מנגנון המאפשר מיחזור של השטרות שהופקדו והוצאתם לציבור.

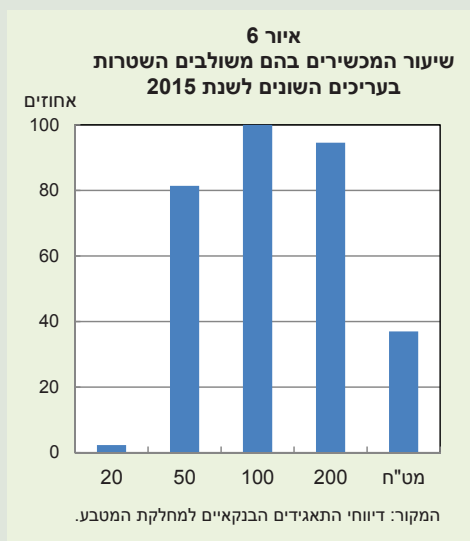
בשנת 2015 ניתן אישור עקרוני של מחלקת המטבע למנגנון המיחזור, שמשמעותו: מכשיר אוטומטי שהופקדו בו שטרות והוא מסוגל לבצע גם בדיקות אותנטיות ובדיקת איכות על פי עקרונות התקן של איכות השטרות. משמע שניתן להפקיד שטרות באמצעות המכשיר האוטומטי, ולהוציא לציבור את אותם השטרות בפעולת המשיכה. התאגידים הבנקאיים יוכלו להפעיל את מנגנון המיחזור במכשירי ההפקדה בעלי יכולת המיחזור שברשותם; זאת לאחר שיבוצע פיילוט ובכפיפות לעמידה בדרישות מחלקת המטבע בעניין הפעלת מכשירים מסוג זה. כיום פועלים בארץ כ-1,100 מכשירי הפקדה אוטומטיים שיכולים להפוך למכשירי הפקדה ומיחזור.

תמהיל השטרות במכשירים

תמהיל השטרות במכשירים האוטומטיים מושפע מהצורך לאזן בין שיקולים של איכות השירות לשיקולי היעילות התפעולית. מצד אחד, התמהיל צריך להתאים למאפייני המשיכות של הלקוחות ולכלול די שטרות מכל ערך. אך מהצד השני ריבוי שטרות בערכים נמוכים עלול להוביל להתרסקות תכופה של המכשירים, וכתוצאה מכך יחייב מילוי תכוף כדי לשמור על רציפות השירות. מצב זה מגדיל את עלויות התפעול הכרוכות בשינוע השטרות ובטיפול במכשירים האוטומטיים.

ישנם שני סוגי מכשירים למשיכת מזומנים - מכשירים השייכים

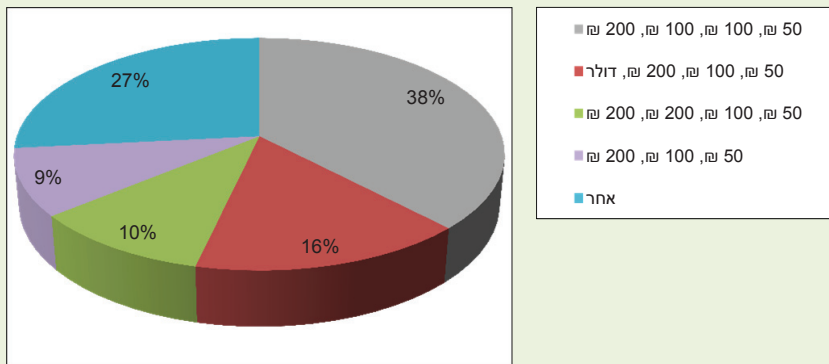
לתאגידים בנקאיים ומכשירים פרטיים. שיעור המכשירים הפרטיים הוא 58%. הסבר לריבוי המכשירים הפרטיים הוא מיקומים רבים שבהם אין שירות למשיכת מזומן של התאגידים הבנקאיים. מכשירים אלו מוגבלים לשווי משיכה נמוך, משום שמטענים אותם בסכומים

נמוכים ורוצים שהם ישרתו לקוחות רבים.

שיעור המכשירים השייכים לתאגידים הבנקאיים הוא 42%. תמהיל השטרות במכשירים אלו מגוון ושונה מתאגיד לתאגיד. בכל מכשיר ארבע קלטות, שכל אחת מהן יכולה להכיל שטרות ישראליים מאחד העריכים או מט"ח - בשונה מהמכשירים הפרטיים, שמכילים לרוב קלטת אחת בלבד. כיום שטר ה-100 ש"ח הוא השטר היחיד המשולב בכל המכשירים, והתמהיל הנפוץ ביותר, ששיעורו 38% מסך התמהילים במכשירים השונים, הוא 50 ש"ח, 100 ש"ח, 100 ש"ח ו-200 ש"ח.

איור 7
תמהילי השטרות המשולבים במכשירים

המקור: דיווחי התאגידים הבנקאיים למחלקת המטבע.

ב. הרכבו של מחזור השטרות לפי עריכים

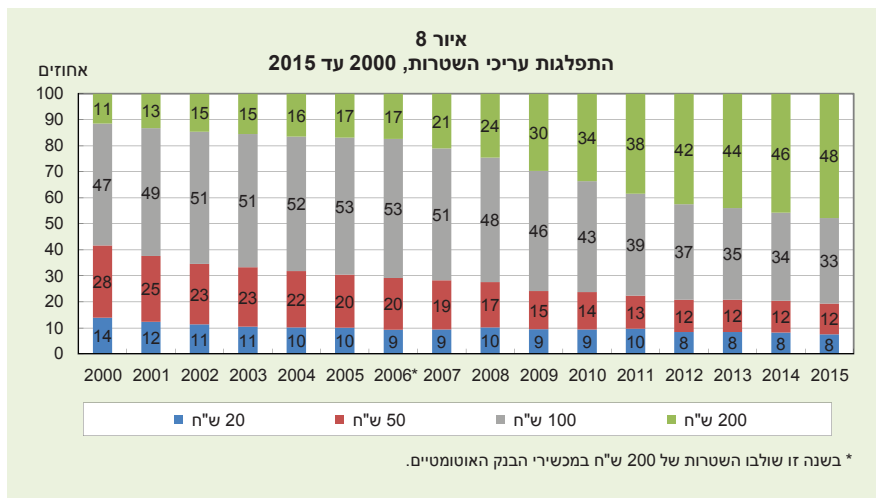
התמהיל של השטרות במחזור מושפע בין היתר מאמצעי הפצתם למחזור באמצעות התאגידים הבנקאיים. בכך מחלקת המטבע מתערבת ככל שנדרש ומסדירה את תמהילי השטרות המופצים באמצעות התאגידים הבנקאיים, ובפרט במכשירי הבנק האוטומטיים למשיכת מזומן. זאת כדי להבטיח שהשטרות במחזור יהיו באיכות נאותה ושהיצע השטרות יתאים לביקוש.

בשנת 2015 נמשך גידול חלקם של השטרות בעריך 200 ש"ח במחזור. מאז שנת 2011 חלקם במחזור גדול מזה של כל שאר העריכים, ובתום 2015 הם היוו 48% ממנו; זאת בשעה שהשטרות של 100 ש"ח היוו 33%, השטרות של 50 ש"ח היוו 12%, והשטרות של 20 ש"ח - 8% בלבד.

מגמת הגידול של מספר השטרות בני 200 ש"ח החלה במחצית השנייה של 2006, כשהם שולבו לראשונה בחלק מהמכשירים האוטומטיים של התאגידים הבנקאיים. שטרות אלו משולבים היום בכ- 95% מהמכשירים. מראשית 2006 עד תום 2015 גדל שיעורם של שטרות אלה במחזור ב-30 נקודות אחוז. עיקר הגידול בא על חשבון השטרות בעריך 100 ש"ח, ששיעורם פחת באותה תקופה ב-21 נקודות אחוז. פחת גם שיעורם במחזור של השטרות בני 50 ש"ח, וזאת ב-8 נקודות אחוז. שיעור השטרות של

20 ש"ח נותר נמוך משיעורם של כל שאר העריכים. אלו נמצאים רק במשורה במכשירים האוטומטיים למשיכת מזומנים, ורק במכשירים של בנקים מעטים.

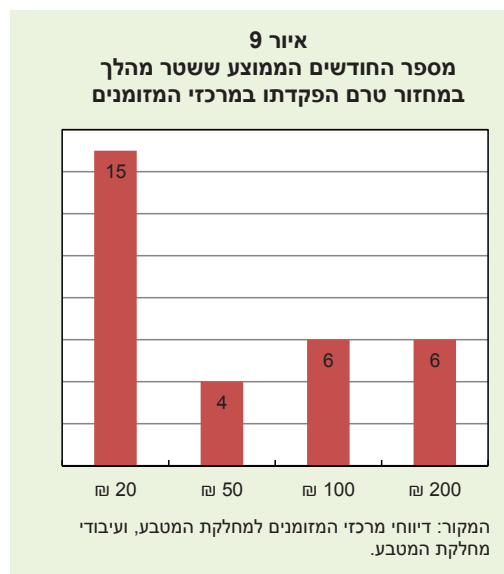
בהרכב העריכים של מחזור השטרות ניתן לראות מגמה מתמשכת של שינוי: משקלותיהם של השטרות בעריכים 50 ו-100 ש"ח הולכים ופוחתים, ומשקל העריך 200 ש"ח הולך וגדל.

ג. תקופת שהות השטר במחזור טרם הפקדתו במרכזי המזומנים

מדיווחיהם של מרכזי המזומנים למחלקת המטבע עולה כי השטרות של 20 ש"ח נוטים להלך במחזור, לפני שמפקידים אותם במרכזי המזומנים, זמן ממושך יותר מאשר כל יתר העריכים (15 חודשים), וכי כמעט אין ממחזרים אותם בשל איכותם הירודה בעת ההפקדה. תופעה זו אופיינית לשטר בעריך הנמוך ביותר בסולם העריכים, משום שבעלי העסקים נוטים לשמור אותו בקופותיהם לצורך מתן עודף במקום להפקידו בבנקים.

באשר ליתר העריכים הנתונים מלמדים שמשך הזמן במחזור קצר הרבה יותר מזה של השטר בן 20 ש"ח, והוא עולה מעט ככל שערך השטר גבוה יותר. זאת עקב איכותו העולה, הודות לאופי השימוש בו וליחס הציבור אליו. שטרות אלו ממוחזרים יותר

פעמים במרכזי המזומנים של התאגידים הבנקאיים עד להפקדתם בבנק ישראל למיון וגריסה. מחלקת המטבע מתערבת ומסדירה את כל הנדרש לשם שיפור תהליכי ההפצה והאיסוף של השטרות מהציבור וייעולם, במטרה לשמור על איכות השטרות במחזור.

ד. צריכת השטרות

גידולו של מחזור השטרות בשנה הנזכרת עמד על 62.7 מיליוני שטרות - גבוה מהגידול ב-2014, 32.5 מיליוני שטרות. זאת כתוצאה מגידול של היקף המשיכות וירידה של היקף העודפים. בשנה זו גדל מספר השטרות בכל העריכים, ובעריך 200 ש"ח נרשם הגידול הגבוה ביותר, בין היתר כתוצאה מהחדרת השטר של 200 ש"ח מהסדרה החדשה.

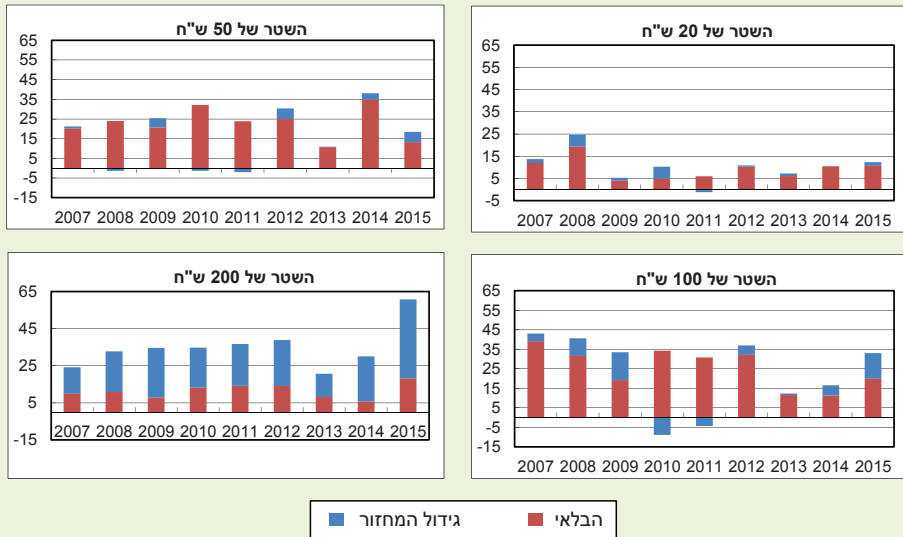
היקף בלאי השטרות הסתכם בשנה הנסקרת ב-62 מיליוני שטרות. שטרות אלה אינם ראויים לשימוש חוזר. בנק ישראל גורס אותם בתהליך הספירה והמיון ומנפיק במקומם שטרות חדשים.

לוח 3: צריכת השטרות, הבלאי וגידול המחזור, 2007 עד 2015 (מיליוני שטרות)

העריך	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
סה"כ	81.1	85.7	51.7	84.4	75.0	81.5	36.5	62.5	62.0
הבלאי									
גידול המחזור	21.0	34.9	47.1	16.7	15.0	35.4	14.7	32.5	62.7
סך הצריכה	102.2	120.6	98.8	101.1	89.9	116.9	51.1	94.9	124.7
20 ש"ח	11.9	19.4	4.0	4.9	6.0	10.3	6.1	10.5	10.7
הבלאי									
גידול המחזור	1.8	5.3	1.3	5.4	-1.2	0.5	1.1	-0.2	1.7
סך הצריכה	13.7	24.7	5.3	10.3	4.8	10.9	7.2	10.3	12.4
50 ש"ח	20.2	24.0	20.7	32.1	23.8	25.0	10.7	35.0	13.2
הבלאי									
גידול המחזור	1.0	-1.4	4.7	-1.4	-2.0	5.4	0.2	3.1	5.3
סך הצריכה	21.2	22.6	25.4	30.7	21.8	30.3	10.9	38.1	18.5
100 ש"ח	39.1	31.6	19.2	34.2	30.9	32.1	11.5	11.3	19.9
הבלאי									
גידול המחזור	4.0	9.0	14.3	-8.9	-4.3	4.8	0.8	5.2	13.1
סך הצריכה	43.1	40.6	33.5	25.3	26.5	36.9	12.3	16.5	33.1
200 ש"ח	9.9	10.8	7.8	13.2	14.3	14.1	8.2	5.7	18.2
הבלאי									
גידול המחזור	14.3	21.9	26.8	21.6	22.5	24.7	12.5	24.3	42.6
סך הצריכה	24.2	32.7	34.6	34.8	36.8	38.8	20.7	30.1	60.8

המקור: מחלקת המטבע.

איור 10
גידול המחזור והבלאי, 2007 עד 2015

המקור: מחלקת המטבע.

ה. משיכת שטרות מבנק ישראל והפקדתם בו

ההפרש בין המשיכות מבנק ישראל להפקדות בו הוא גידול המחזור. בשנת 2015 נמשכו 212 מיליון שטרות. המשיכות כוללות שטרות מקוריים מבית הדפוס וכן שטרות שנמצאו ראויים לשימוש חוזר בתהליך הספירה והמיון במרכזי המזומנים ובבנק ישראל. בסך הכול הופקדו 150 מיליון שטרות, בהם שטרות בלויים שאינם ראויים למיחזור ועודפים. השינוי המשמעותי ביותר בהתפתחות המשיכות וההפקדות כאחד היה בעריך 200 ש"ח, בין היתר בשל החלפת סדרת השטרות בעריך זה.

לוח 4: משיכת שטרות מבנק ישראל והפקדתם בו לפי ערכים, 2008 עד 2015 (מיליוני שטרות)

המשיכות										ההפקדות										העריר
שיעור השינוי בשנת										שיעור השינוי בשנת										
2015	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2015	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008			
-18%	16	19	20	13	8	11	13	28	-27%	14	19	19	13	9	5	12	22	20 ש"ח		
-1%	43	44	30	33	28	35	42	46	-7%	38	41	30	28	30	37	37	48	50 ש"ח		
30%	68	52	47	43	36	39	72	87	17%	55	47	46	39	40	48	58	78	100 ש"ח		
48%	85	58	46	49	47	46	54	49	28%	43	33	33	24	24	25	27	27	200 ש"ח		
23%	212	173	143	139	119	131	181	210	6%	150	140	129	104	103	115	134	175	סך הכול		

המקור: מחלקת המטבע.

3. מחזור המעות

א. ערך המעות שבמחזור ומספרן

ערכו של מחזור המעות היווה גם בשנה הנסקרת, כמו בשנים האחרונות, 3% מערכו הכולל של המחזור, ועמד על כ-2 מיליארד ש"ח. שיעור גידולו של ערך מחזור המעות היה 8%, בדומה לממוצע בעשור האחרון. שיעור הגידול של מספרן היה 6%, והוא הסתכם בסוף השנה ב-2.2 מיליארדי מעות.

חלק נכבד מצריכת המעות מקורו באובדנים. זאת משום שהציבור מאבד מעות מעריך נמוך בשל חוסר תשומת לב, וכן אוגר זמן רב מעות במכלים ומותיר אותן ללא שימוש. מכאן שהצריכה בפועל קטנה מזו הרשומה. אובדן מעות הוא תופעה טבעית הקיימת בכל המדינות. היקפו עומד ביחס הפוך לשווי המעה, שכן אנשים מיטיבים לשמור על מעה ככל ששוויה גדול יותר.

לוח 5: ערך המעות שבמחזור לפי עריכים, 2008 עד 2015 (מיליוני ש"ח)

שיעור השינוי בשנת 2015	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	
							10	10	5 אג'
5%	132	125	120	112	102	99	92	88	10 אג'
6%	84	79	74	70	71	65	61	59	1/2 ש"ח
7%	513	481	455	432	411	392	376	369	1 ש"ח
7%	131	122	114	100	88	81	70	45	2 ש"ח
9%	425	389	365	336	319	300	280	265	5 ש"ח
10%	786	717	669	604	566	524	486	452	10 ש"ח
8%	2,070	1,914	1,795	1,653	1,557	1,461	1,375	1,287	סך הכול

המקור: מחלקת המטבע.

לוח 6: מספר המעות שבמחזור לפי עריכים, 2008 עד 2015 (מיליוני מעות)

שיעור השינוי בשנת 2015	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	
							202	206	5 אג'
5%	1,316	1,249	1,196	1,117	1,023	985	923	880	10 אג'
6%	168	159	148	141	141	129	121	117	1/2 ש"ח
7%	513	481	455	432	411	392	376	369	1 ש"ח
7%	65	61	57	50	44	41	35	23	2 ש"ח
9%	85	78	73	67	64	60	56	53	5 ש"ח
10%	79	72	67	60	57	52	49	45	10 ש"ח
6%	2,226	2,101	1,996	1,867	1,740	1,659	1,763	1,693	סך הכול

המקור: מחלקת המטבע.

ב. משיכת מעות מבנק ישראל והפקדתן בו

בשנת 2015 הופקדו בבנק ישראל 22 מיליון מעות, ונמשכו ממנו 147 מיליונים. בשנה הנסקרת הצטמצם היקף ההפקדות, והיקף המשיכות עלה. ההסבר העיקרי לכך הוא כניסתם-לתוקף של כללי הפריטה (המפורטים בנספח 1 של ההנחיות והכללים), אשר בהם יש הגבלה חודשית על היקף השקלים והמעות שאזרח יכול לפרוט, כלל שהביא לשיפור ביעילות התפעולית ובוויסות המעות במחזור.

מעות בעריך 10 אגורות מהוות 58% ממספר המעות המופקדות ו-54% ממספר המעות הנמשכות. הן מהוות 59% ממספר המעות שבמחזור, והן משמשות בעיקר למתן עודף בקווים העירוניים של התחבורה הציבורית.

לוח 7: משיכת מעות מבנק ישראל והפקדתן בו, 2008 עד 2015 (מיליוני מעות)

העריך	ההפקדות										המשיכות									
	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2015	2014	2013	2012
5 אג'				1	3	4	10						0	0	0	0				
10 אג'				13	21	30	37	42	48	48	50		79	74	108	131				
חצי ש"ח				2	2	3	9	10	8	9	9		12	13	11	8				
1 ש"ח				4	6	8	11	14	15	22	31		35	32	30	32				
2 ש"ח				2	1	3	4	5	5	2	1		6	6	9	10				
5 ש"ח				1	2	7	4	6	6	7	9		8	7	13	7				
10 ש"ח				1	2	5	3	5	5	4	7		8	7	11	7				
סך הכול	22	34	55	68	82	89	97	116					147	139	184	195				

המקור: מחלקת המטבע.

ד. השינויים בשטרות ובמעות שבמחזור

בי"א בטבת התשע"ו, 23.12.2015, הוכנס למחזור שטר חדש בערך 200 ש"ח, השני בסדרת השטרות החדשה של ישראל, הנושא את חתימתה של נגידת הבנק, ד"ר קרנית פלוג.

השטר הופץ לציבור בקופות הבנקים המסחריים, במכשירים האוטומטיים למשיכת מזומנים ובסניפי חברת הדואר.

לא חלו שינויים נוספים במאפייני השטרות והמעות שבמחזור.

ה. זיוף שטרות ומעות

1. פעולות למניעת זיופים ואיתור כסף מזויף

בישראל, כמו בשאר מדינות העולם, נעשים ניסיונות לזיוף מטבע. בשנה הנסקרת נראתה תופעה האופיינית לתקופה של החלפת סדרה: הזיפנים מנצלים את חוסר בקיאותם של התושבים בסימני הביטחון של הסדרה החדשה ומדפיסים שטרות מזויפים של סדרה זו. כל הזיופים של הסדרה החדשה הם ברמה נמוכה, ומי שבדוק את סימני הביטחון באמצעות ראייה, מגע והטיה לא אמור להישל בקבלת שטר מזויף מהסדרה החדשה. שיעור השטרות המזויפים שנתגלו בסך השטרות שבמחזור עמד בשנת 2015 על 0.005%, דומה לנתון המקביל בגוש האירו. שיעור המעות המזויפות שנתגלו בסך המעות שבמחזור עמד בשנת 2015 על 0.007%. כצפוי, גם ב-2015 נתגלו מרבית הזיופים בעריכים הגבוהים - בשטרות של 100 ו-200 ש"ח ובמעות של 5 ו-10 ש"ח.

בשנים האחרונות נרשם שיפור ניכר בנתונים על תופעת הזיוף, הודות ליישום המדיניות החדשה לתפעול מזומנים. בהתאם למדיניות הצטיידו התאגידים הבנקאיים במכונות משוכללות לספירה ומיון, שבנק ישראל אישר כי הן מסוגלות לזהות שטרות ומעות מזויפים. התאגידים הבנקאיים נדרשים לבדוק את המעות והשטרות, ובכללם את השטרות שהם מטענים במכשירים האוטומטיים למשיכת מזומנים, לשם גילוי מזויפים עוד בטרם הוצאתם למחזור. הודות לשכלול הבדיקות גדל היקפו של גילוי הזיופים בתהליך המיון והספירה שמנהלים התאגידים הבנקאיים. גם בנק ישראל בודק בקפידה את כל השטרות והמעות שהתאגידים הבנקאיים והציבור מפקידים אצלו, וזאת בתהליך הספירה והמיון.

מלבד גידול היקפו של גילוי המזויפים בתאגידים הבנקאיים ישנה עדות נוספת לניקוי המחזור מזיופים, והיא מגיעה מהיחידה לפניות הציבור בפקוח על הבנקים: היחידה אינה מקבלת עוד תלונות על שטרות מזויפים אשר נמשכו מהמכשירים האוטומטיים שבבעלות הבנקים, שכן אלה חייבים כאמור לבדוק את השטרות במכונות המשוכללות בטרם הטעתם במכשירים. כל מזומן החשוד כמזויף מועבר לטיפול של משטרת ישראל, משום שעל פי חוק העונשין היא הגוף המופקד על המאבק בתופעת הזיוף.

עובד מדינה, עובד בנק ישראל או עובד בנק מסחרי המקבל שטר או מטבע שיש לו יסוד סביר להניח כי הוא מזויף חייב - על פי חוק העונשין, התשל"ז-1977 (פרק י"ב, סעיף 484) - למסור אותו מייד למשטרה לשם חקירה. (לכידת העבריינים המזייפים ומפיצים כסף מזויף היא מתפקידי המשטרה על פי חוק).

בחוק העונשין, התשל"ז-1977, פרק י"ב, נקבעה הענישה בגין זיוף כסף, חיקוי כסף, החזקת חומר לזיוף כסף והנפקת כסף שלא כדין. העונש יכול להגיע עד שבע שנות מאסר, בהתאם לחומרת העבירה.

במסגרת התמודדות עם תופעת זיופי המטבע פועלת מחלקת המטבע בכמה מישורים:

- ❖ הפורום המקצועי בנושא זיופים: פורום זה כולל - נוסף על נציגי מחלקת המטבע של בנק ישראל - נציגים של משטרת ישראל, של התאגידים הבנקאיים ושל איגוד הבנקים. מטרתו להגביר את התיאום ושיתוף הידע בין כל הגורמים הרלוונטיים.
- ❖ המדיניות לתפעול המזומנים: התאגידים הבנקאיים נדרשו לנקוט פעולות שימנעו מיחזור של מעות ושטרות מזויפים. בכלל זה הם נדרשו, כאמור, לרכוש מכונות ספירה ומיון המזהות מזויפים, וכן למנות "נאמן מזויפים" לכל תאגיד.
- ❖ סימני ביטחון: בסדרה החדשה משולבים מגוון סימני ביטחון מתקדמים נגד זיופים, המיוצרים בטכנולוגיות שונות. הסימנים נבחרו בהתחשב בכמה גורמים: עד כמה קשה לזייף, עד כמה נוח לציבור הרחב לזהותם, מהי עלות ההנפקה, מהו אורך חייו של הסימן וכיצד הוא משפיע על אורך החיים של השטר, ואם המנגנונים במכונות הממכר ופריטת השטרות מסוגלים לזהות את השטר ללא הפרעות.
- ❖ שיתוף פעולה עם יחידות המשטרה.
- ❖ מודעות הציבור: מאחר שהציבור ממלא תפקיד חשוב במניעת הפצתו של כסף מזויף פועלת מחלקת המטבע להעלאת מודעותו לסימני הביטחון. לשם כך שדרג בנק ישראל את המידע הרלוונטי המופיע באתר האינטרנט שלו ופרסם עלונים המתארים את הסימנים העיקריים שעל פיהם ניתן לזהות שטר מזויף. עלונים אלו ניתן לקבל באמצעות פנייה למחלקת המטבע. מידע על סימני הביטחון מובא גם באתר האינטרנט של בנק ישראל בכתובת www.boi.org.il/he/currency.
- ❖ על הציבור לגלות ערנות ולבדוק את השטרות והמעות שהוא מקבל על פי סימני הביטחון, שכן ברור כי שטר מזויף לא יוחלף, וההפסד - כולו של המחזיק בו. שטר החשוד כמזויף יש למסור למשטרה.

2. כיצד נזהה שטר אותנטי מסדרה ב' של השקל החדש?

The diagram shows the front and back of a 100 Sheqel banknote. Red lines with numbered boxes (1-4) point to specific security features on both sides. Below the images are four numbered boxes with descriptions in Hebrew.

1 שני משולשים משני צידי השטר מתלכדים למגן דוד מדויק, בהצגת השטר מול האור. בשטר מזויף נראים אי דיוקים.

2 דיוקן מדויק של הדמות משתקף בהצגת השטר מול האור, ולידו עיגול זעיר והאות הראשונה של בעל הדיוקן. בשטר מזויף אין השתקפות, או שהיא משובשת.

3 משולש המורכב מ-10 מרובעים המשנים את צבעם כשמנוענעים השטר. בשטר מזויף המרובעים אינם משנים צבע.

4 בהצגת השטר באוויר שונות מבחינים בספרות גדולות המציינות את ערך השטר בדיו שקוף, שמתגלה ונעלם חלימות. בשטר מזויף הספרות אינן נעלמות.

ס י מ נ י ב י ט ח ו ן א ל ו ק י י מ י ם ב כ ל ה ש ט ר ו ת

מידע על סימני הביטחון מובא גם באתר האינטרנט של בנק ישראל בכתובת:

<http://www.boi.org.il/he/Currency/BanknoteSecurityFeatures/Pages/default.aspx>

3. כיצד נזהה שטר אותנטי מסדרה ג' של השקל החדש?

לראות

1. **הדיוקן השקוף** - סימן מים בצורת דיוקן זהה לדיוקן שעל השטר, ולצדו הערך הנקוב. החזיקו את השטר מול האור וודאו שהדיוקן והערך הנקוב משתקפים בו.
2. **הערך המנוקב** - ערך השטר (200 ש"ח) מנוקב בחלקו העליון של השטר בחורים זעירים. החזיקו את השטר מול האור וודאו כי אתם מבחינים בו.
3. **חוט חלון** - חוט הביטחון, בגוון כחול-סגול, שזור במצע השטר ונגלה בשלושה "חלונות" בגב השטר. החזיקו את השטר מול האור וודאו כי הדיוקן והערך הנקוב מופיעים בחלונות בבירור.

לגעת

4. **דיו בולטת** - הדיוקן, חתימת הנגיד, השנה העברית והלועזית, הטקסטים בשלוש השפות, וכן הסימן הייעודי לעיוורים בשולי השטר מודפסים בדיו בולטת. העבירו אצבע על פרטים אלה, המודפסים משני צדי השטר, ותוכלו לחוש בדיו הבולטת.

להטות

5. **הפס הזוהר** - פס שקוף וזוהר משולב לרוחב השטר, לצד הדיוקן. הטו את השטר בכיוונים שונים וודאו כי על גבי הפס מופיעים ונעלמים לסירוגין סמל המנורה והערך הנקוב.
6. **הספר המוזהב** - פרט עיצובי בצורת "ספר פתוח ומוזהב". הטו את השטר קדימה ואחורה וודאו כי ה"ספר" משנה את צבעו מזהב לירוק. במקביל תוכלו לראות קו אופקי נע מעלה ומטה על פני הספר.

סימנים לעיוורים וללקויי ראייה

7. **הקווים שבשוליים** - על כל שטר מודפסים צמדי קווים, ומספרם גדל ככל שערך השטר עולה. צמדי הקווים ממוקמים בשוליים התחתונים, משמאל ומימין, ואפשר לחוש בהם באמצעות האצבעות.
- אורך שונה לכל שטר** - שטרות הסדרה החדשה נבדלים באורך. בין שטר לשטר יש הפרש של 7 מ"מ.
- ספרות הערך הנקוב** - ספרות גדולות וכהות מודפסות בדיו בולטת על רקע בהיר, וספרות בהירות מודפסות על רקע כהה.
- צבע שטר** - לכל שטר צבע דומיננטי.

ו. מטבעות זיכרון

בשנת 2015 הנפיק בנק ישראל שלושה מטבעות זיכרון, בשלוש סדרות שונות.

1. מטבע בסדרה "יום העצמאות", התשע"ה-2015: "אנרגייה סולרית בישראל"

מטבע הזיכרון ליום העצמאות ה-67 של מדינת ישראל הוקדש לאנרגייה סולרית בישראל.

אנרגייה סולרית היא אנרגייה שמקורה בקרינת השמש. מתקני האנרגייה הסולרית ממירים את הקרינה האלקטרומגנטית שמגיעה מהשמש לאנרגייה תרמית או לחשמל.

השדה הפוטו-וולטאי הראשון הוקם בישראל בשנת 2011 בקיבוץ קטורה שבערבה. נכון לתחילת 2014 הותקנו בישראל למעלה מ-9,300 מערכות פוטו-וולטאיות בעלות כושר ייצור של כ-243 מגה וואט בסה"כ.

בצד הנושא של המטבע מופיע לוח סולרי, ובו משולבת מנורת שבעת הקנים. ברקע נראית השמש, מאירה בקרניה את הלוח.

בהיקף המטבע מופיע הכיתוב:

בעברית: "אנרגייה סולרית בישראל"

באנגלית: SOLAR ENERGY IN ISRAEL

בערבית: طاقة شمسية في إسرائيل

בצדי הערך מופיע הכיתוב:

בעברית: יום העצמאות התשע"ה

באנגלית: INDEPENDENCE DAY 2015

נוסף על כך מופיעים הרכיבים הקבועים: הערך הנקוב בעברית ובאנגלית; סמל המדינה; המילה ישראל בעברית, באנגלית ובערבית וסימן הטביעה¹.

את המטבע עיצבו האמנים מאיר אשל (צד הנושא) ורובן נוטלס (צד הערך), שזכו בתחרות על עיצובו.

המטבע הונפק בחודש מאי 2015 בשתי מהדורות כסף ובמהדורת זהב אחת.

1 סימן הטביעה מציין את רמת הגימור של המטבע. מן דוד זעיר מציין רמת גימור רגילה, ומ"ם זעירה - רמת גימור מיוחדת.

נתוני ההטבעה

מטבע בסדרה "יום העצמאות", התשע"ה-2015: "אנגרייה סולרית בישראל"

זהב קשוט	כסף קשוט	כסף רגיל	
10 ש"ח	2 ש"ח	1 ש"ח	הערך הנקוב
זהב 0.917	כסף 0.999	כסף 0.925	הנתך
כסף 0.040	נחושת	נחושת 0.075	
נחושת 0.043			
16.96 גרם	31.1 גרם	14.4 גרם	המשקל
30 מ"מ	38.7 מ"מ	30 מ"מ	הקוטר
מחורצים	מחורצים	חלקים	השוליים

המעצבים: מאיר אשל (צד נושא) ורובן גוטלס (צד ערך)

המבטלים וההטבעה: החברה הישראלית למדליות ולמטבעות בע"מ, ישראל

2. מטבע בסדרה "אתרי מורשת", התשע"ה-2015: "עבדת - דרך הבשמים"

בשנת 2005 הוכרה עבדת על ידי ארגון אונסק"ו העולמי כאתר מורשת עולמית. העיר עבדת שכנה בתוואי דרכי הבשמים הקדומות - נתיב שבו הועברו אל נמלי הים התיכון, בשיירות על גבי גמלים, בשמים ותבלינים, שמקורם בחצי האי ערב ובמזרח הרחוק.

רוב האתרים המרשימים של העיר עבדת שוכנים באקרופוליס של העיר (העיר העליונה), המתנשא לגובה של כ-650 מטרים מעל פני הים. מן המקדש הנבטי שבעיר לא שרד כמעט דבר, אך השער המשוחזר מאפשר לדמיין את תפארתו.

בצד הנושא של המטבע מופיע שער המקדש הנבטי ולצדו עמוד אבן. בחלקו התחתון של המטבע נראית אורחת גמלים בתנועה.

כן מופיע הכיתוב:

בעברית: עבדת - דרך הבשמים

באנגלית: AVDAT-INCENSE ROUTE

בערבית: أفدت طريق البخور

בצד הערך של המטבע נראית אורחת גמלים בתנועה.

כן מופיעים בצדי הערך הרכיבים הקבועים: הערך הנקוב בעברית ובאנגלית; סמל המדינה; שנת ההטבעה; המילה ישראל בעברית, בערבית ובאנגלית; וסימן הטביעה.

את המטבע עיצב האמן גדעון שגיא, שזכה בתחרות על עיצובו.

המטבע הונפק בחודש מאי 2015, בשתי מהדורות כסף ובמהדורת זהב אחת.

נתוני ההטבעה

מטבע בסדרה "אתרי מורשת", התשע"ה-2015: "עבדת - דרך הבשמים"

הערך הנקוב	כסף רגיל	כסף קשוט	זהב קשוט
הנתך	1 ש"ח	2 ש"ח	10 ש"ח
	כסף 0.925	כסף 0.999	זהב 0.917
	נחושת 0.075	נחושת	כסף 0.040
			נחושת 0.043
המשקל	14.4 גרם	31.1 גרם	16.96 גרם
הקוטר	30 מ"מ	38.7 מ"מ	30 מ"מ
השוליים	חלקים	מחורצים	מחורצים

המעצב: גדעון שגיא

דגמי הגבס: תדהר דגן

המבלטים וההטבעה: החברה הישראלית למדליות ולמטבעות בע"מ, ישראל

3. מטבע בסדרה "בוליון - ירושלים של זהב", התשע"ה-2015: "מוזיאון ישראל"

המטבע השישי בסדרת המטבעות "בוליון - ירושלים של זהב" הוקדש לציון 50 שנים למוזיאון ישראל. ערכו הנקוב 20 ש"ח, והרכבו - 1 אונקיה (31.1035 גרם) זהב טהור (0.9999).

מהו מטבע בוליון?

מטבע בוליון מכיל מתכת יקרה - כסף, זהב או פלטינה - במשקל ידוע. (משקל זה מוטבע על פני המטבע.) מחיר המטבע לציבור כולל בדרך כלל פרמיה נמוכה יחסית לזו הנהוגה במטבעות הזיכרון הרגילים.

בנק ישראל החל להנפיק מטבעות בוליון, לראשונה בתולדות ההנפקה בישראל, בשנת 2010. הנפקת המטבעות מצרפת את מדינת ישראל אל מדינות בולטות - ביניהן ארה"ב, קנדה, בריטניה, אוסטרליה, דרום אפריקה, אוסטרליה וסין - המנפיקות מטבעות בוליון חדשים בכל שנה. חלק מהמדינות משנות רק את שנת ההנפקה; אחרות משנות את עיצובו של אחד מצדי המטבע בלי לשנות את נושא הסדרה שלו.

צד הנושא הוא אפוא קבוע לאורך הסדרה כולה; נראה בו אריה שואג, שמקורו בחותם עברי קדום אשר נמצא במגידו.

כן מופיעים בצד הנושא סמל המדינה והמילה "ישראל" בעברית, באנגלית ובערבית.

בצד הערך ניתן ביטוי לנושא הסדרה - "ירושלים של זהב" - ועיצובו משתנה ממטבע למטבע. בצד הערך של המטבע השישי בסדרה נראה מבנה מוזיאון ישראל על אגפיו השונים, לצדו כיפת היכל הספר וצמחייה אופיינית לאזור.

מוזיאון ישראל הוא המוזיאון הגדול והחשוב בישראל. הוא נפתח בחודש מאי 1965, ובמאי 2015 חגג יובל שנים להיווסדו. המוזיאון מכיל למעלה מ-500,000 חפצי אמנות, המייצגים את שלל תרבויות העולם, מראשיתו עד להווה. אדריכלי המוזיאון הם אל מנספלד ודורה גד.

כן מופיעים בצד הערך הכיתוב והרכיבים הקבועים: הכיתוב "ירושלים" בעברית, אנגלית וערבית; הכיתוב "1 אונקייה זהב טהור 9999". בעברית ובאנגלית; הערך הנקוב בעברית ובאנגלית; שנת ההטבעה; וסימן הטביעה.

את המטבע עיצבו האמנים יעקב אנידי (צד הנושא) וצביקה רויטמן (צד הערך).

המטבע הונפק בחודש מאי 2015, במהדורת זהב אחת.

נתוני ההטבעה

מטבע בסדרה "בוליון - ירושלים של זהב", התשע"ה-2015: "מוזיאון ישראל"

זהב רגיל	
הערך הנקוב	20 ש"ח
הנתך	9999. זהב
המשקל	31.1035 גרם
הקוטר	32 מ"מ
השוליים	חלקים

המעצבים: צביקה רויטמן ויעקב אנידי

דגמי הגבס: תדהר דגן

המבצעים וההטבעה: החברה הישראלית למדליות ומטבעות בע"מ, ישראל

ז. הוועדה לתכנון שטרי כסף, מעות ומטבעות זיכרון

1. הרכב הוועדה

הוועדה מייעצת לנגיד בכל הקשור לבחירת הנושאים, המוטיבים והעיצוב של שטרי הכסף, המעות ומטבעות הזיכרון, וחבריה מתמנים בידי הנגיד. עם חבריה נמנים מומחים בתחומי המשפט, הארכיאולוגיה, הנומיסמטיקה, האמנות, החינוך, המקרא ועוד, וכן עיתונאים, אדריכלים ומעצבים.

החברים שיהיו בוועדה בשנת 2015 הם:

השופט בדימוס יעקב טירקל, יו"ר

מר דב גניחובסקי

מר גדעון לרמן

ד"ר עדינה מריל-מאייר

מר דוד קרויאנקר

פרופ' דוד רוזנטל

גב' שרי רז-בירון

גב' גילה שקין

לצד הוועדה לתכנון שטרי כסף, מעות ומטבעות זיכרון פועלת ועדת משנה מקרב חברי המליאה. ועדה זו מסייעת למחלקת המטבע להנחות את האמנים, בכפיפות להחלטותיה של ועדת המליאה, בעניין העיצוב הסופי של המטבעות והשטרות. חבריה הם מר גדעון לרמן, גב' שרי רז-בירון וגב' גילה שקין.

2. פעילות הוועדה בשנת 2015

בתחום מטבעות הזיכרון המליצה הוועדה על הנפקות עתידיות בנושאים הבאים:

בסדרת אד הוק:

מטבע בנושא "גביע העולם בכדורגל, רוסיה - 2018".

בסדרת יום העצמאות:

מטבע בנושא "50 שנים לאיחוד ירושלים";

מטבע בנושא "70 שנים למדינת ישראל".

בסדרת אתרי מורשת:

מטבע בנושא "נחל מערות".

בסדרת מטבעות בוליון - ירושלים של זהב:

מטבע בנושא "בית המשפט העליון";

מטבע בנושא "הקארדו" ברובע היהודי.

בסדרת תמונות מן התנ"ך:

מטבע בנושא "אדם וחווה";

מטבע בנושא "רבקה ויצחק";

מטבע בנושא "רות בשדה בועז".

בסדרת נופי ישראל:

מטבע בנושא "גמלא והנשרים";

מטבע בנושא "מערות נטיפים".

בתפקידה כוועדת שיפוט להצעות האמנים בחרה הוועדה בהצעות הזוכות בשתי תחרויות:

מטבע "שמשון בבית הפלשתים", בסדרת "תמונות מן התנ"ך";

מטבע "השחייה" בסדרת "אד הוק".

נספח 1

כללי בנק ישראל (שירותים בתחום המטבע) התשע"ה-2015

מתוקף חוק בנק ישראל פרסמה מחלקת המטבע ב-21 ביוני 2015 כללים בדבר שירותים בתחום המטבע. בכללים אלו נקבע כי הבנק ייתן לכל אזרח שירותי פריטה בהיקף שלא יעלה על 5,000 שקלים חדשים או 1,000 מעות לחודש, הנמוך שבהם. על כן הפקדת מטבע בהיקפים מסחריים תתבצע בתאגידים הבנקאיים, ויהא בכך כדי לסייע בוויסות ויעילות מערכת המטבע.

כללים אלו הם חלק מהסדרה כללית של מערכת המטבע. בעבר נהג הבנק להעניק בקופותיו שירותי פריטת מטבע לציבור הרחב, וזאת בהתאם לסעיף 33(א) לחוק בנק ישראל התש"ד-1954. חוק זה בוטל בשנת 2010, ובמקומו נחקק חוק חדש - חוק בנק ישראל התש"ע-2010. בו נאמר, בסעיף 46: "הנגיד, באישור המועצה, רשאי לקבוע בכללים אילו שירותים ייתן ביחס למטבע, לאילו גופים ובאילו תנאים, וכן עמלות שיגבה הבנק בשל שירותים אלה". לאחר כניסת החוק החדש לתוקף המשיך הבנק במתן שירותי פריטה לציבור ללא עלות וללא הגבלה. הלכה למעשה ניצלו את השירות בעיקר חברות, בעלי עסקים, עמותות וכיו"ב. מצב זה השית על הבנק תשומות גבוהות, וכן סיכון תפעולי, הנובע מהיקף המטבע המגיע ממקור לא מזוהה וללא בדיקה מקדמית, ובכך מעלה את הסיכון של קבלת מטבעות מזויפים. הבנק רואה בתקנות אלו חלק מהסדרה כללית של מערכת המטבע, בנקים מרכזיים בעולם בדרך כלל אינם נותנים שירות לציבור הרחב, למעט החלפת מעות או שטרות פגומים, וכן בעת החלפת סדרה של מעות או שטרות. בנק ישראל ימשיך לתת שירות זה, נוסף על פריטה, כאמור בכללים אלה.

כללי בנק ישראל (שירותים בתחום המטבע), התשע"ה-2015

בתוקף סמכותי לפי סעיף 46 לחוק בנק ישראל, התש"ע-2010, (להלן החוק) ובאישור המועצה המנהלית של בנק ישראל כמשמעותה בסימן ב' לפרק ד' לחוק, אני קובעת כללים אלה:

1	בכללים אלה-
"לקוח" - מי מהציבור;
"מטבע" - שטר או מעה שהנפיק הבנק למחזור ומשמש הילך חוקי לפי החוק;
"עריך" - הערך הנקוב של מטבע;
"פריטה" - מסירת שטר או מעה או צירוף של שניהם כנגד קבלת שטר או מעה או צירוף של שניהם בערך שווה לסכום הנקוב בהם.	הגדרות
2	הבנק ייתן שירותי פריטה בהיקף שלא יעלה על 5,000 שקלים חדשים או 1,000 מעות, הנמוך מביניהם, בכל חודש לכל לקוח.	שירותי פריטה
3	תחילתם של כללים אלה שישים יום לאחר יום פרסומם.	תחילה ותחולה

קרנית פלוג

נגידת בנק ישראל

כללי

סעיף 33(א) לחוק בנק ישראל התשי"ד-1954 קבע כי "המוסר לבנק סכום כסף במטבע זכאי לקבל תמורתו באותו סכום, וללא תשלום, שטרי כסף או מעות בעלי ערך נקוב ככל שידרוש המוסר...". בהתאם לאמור הבנק נהג להעניק שירותי פריטת מטבע בקופות הבנק לציבור הרחב.

החוק האמור בוטל בשנת 2010, ובמקומו נחקק חוק חדש - חוק בנק ישראל התש"ע-2010, ובו נקבע בסעיף 46 - "הנגיד באישור המועצה, רשאי לקבוע בכללים אילו שירותים ייתן הבנק ביחס למטבע, לאילו גופים ובאילו תנאים, וכן עמלות שיגבה הבנק בשל שירותים אלה".

השינוי בין סעיפי החוק ה"ישן" וה"חדש" הובהרו במסגרת דברי ההסבר לסעיף האמור: "...ביטול החובה שבסעיף 33 בחוק הקיים לתת לכל אדם שירותי פריטה, והחלפתם במתן סמכות לנגיד, באישור המועצה, לקבוע בכללים את השירותים שייתן הבנק ואת תנאיהם, לרבות העמלות שיגבו בעדם (סעיף 46)".

על אף שגם לאחר כניסת החוק החדש לתוקף המשיך הבנק במתן שירותי פריטה לציבור ללא עלות וללא הגבלה. לכן הלכה למעשה השירות מנוצל ברובו על ידי חברות, בעלי עסקים, עמותות וכיו"ב, המעמיסים על בנק ישראל, ובכך על הציבור כולו, את עלויות הספירה והתפעול של מטבע בהיקפים גדולים. יודגש כי מצב זה משית על הבנק תשומות גבוהות, וכן סיכון תפעולי הנובע מהיקף המטבע שמגיע ממקור לא מזוהה וללא בדיקה מקדמית, כפי שעושים התאגידים הבנקאיים, ובכך עולה הסיכון לקבלת מטבעות מזויפים. הבנק רואה בתקנות אלו חלק מהסדרה כללית של מערכת המטבע. על כן הפקדת מטבע בהיקפים מסחריים תתבצע בתאגידים הבנקאיים, ובכך אלה יסייעו בוויסות מערכת המטבע ובייעולה. בנקים מרכזיים בעולם בדרך כלל אינם נותנים שירות לציבור הרחב למעט החלפת מעות או שטרות פגומים, וכן בעת החלפת סדרה של מעות או שטרות. שירות כאמור ימשיך בנק ישראל לתת נוסף על פריטה כאמור בכללים אלה.

הבנק מבקש כעת להסדיר את המשך מתן השירות כמתחייב לפי חוק בנק ישראל.

יודגש כי אין בכללים אלו כדי לגבור על הוראות סעיף 45(ב) לחוק, הקובע כי לאחר מתן צו ביטול לשטרי כסף "המוסר לבנק שטרי כסף או מעות שצו ביטול ניתן לגביהם, בתוך תקופה שנקבעה בצו הביטול, יהיה זכאי לקבל תמורת הילך חוקי שווה ערך".

סעיף 2

הבנק מבקש להגביל את היקף המזומן המובא לקופות הבנק. ההיקף האמור נקבע בשים לב לשירות שמוענק דווקא לציבור הרחב ומתכתב גם עם החלטות אחרות בדבר הפחתת השימוש במזומן.

ההיקף הקבוע בסעיף זה מאזן בין המשך השירות לציבור לבין התשומות המוטלות על הבנק בגין השירות האמור וכן הסיכונים והיכולת התפעולית של הבנק לספור, למיין ולאמת את מקור המטבע.

סעיף 3

מוצע כי התחולה תהיה שישים יום לאחר יום פרסום הכללים ברשומות, שכן כללים אלו פורסמו לציבור באתר המרשתת של בנק ישראל כך שהיה לציבור זמן מספק להיערך ליישומם.

נספח 2: הנחיות בדבר שימוש בתצלומי מעות או שטרות או בתואמי שטרות

1. דברים כלליים

- (א) ההנחיות המפורטות להלן נועדו למנוע הטעיה של הציבור, לשמור על כבוד המטבע ולשמור על זכויות היוצרים של בנק ישראל.
- (ב) מעה או שטר לעניין הנחיות אלה משמעו מעה או שטר כסף שהיה או שהוא הילך חוקי בישראל.
- (ג) צילום מעה או שטר לעניין הנחיות אלה משמעו רפרודוקציה של מעה או שטר או חיקוי שלו בצילום, בהדפסה או בכל דרך אחרת.
- (ד) תואם מעה או שטר כסף לעניין הנחיות אלה משמעם פריט הדומה בעיצובו, באופן כללי, למעה או לשטר כסף - למשל בהצגת דמות באופן דומה למקובל בשטר כסף או בציון שווי כספי כגון "10 שקלים חדשים".
- (ה) נוסף על האמור לעיל ולהלן, אין לעשות כל מעשה שעלול לגרום לביזוי מעה או שטר - באמצעות צילום מעה או שטר או בכל דרך אחרת.

2. הנחיות

- (א) הפצת תצלום של מעה או שטר כקופון, תלוש הנחה וכיו"ב - אסורה.
- (ב) מותר להפיץ קופון, תלוש הנחה וכיו"ב שהוא תואם מעה או שטר כסף, בתנאי שמידות הקופון או התלוש גדולות או קטנות ממידות המעה או שטר הכסף ב-30% לפחות.
- (ג) מותר להשתמש בתצלום של מעה או שטר כחלק מעיצוב או כחלק מפרסומת, ובלבד שמתקיימים כל התנאים הבאים:
- (1) מידות התצלום של המעה או השטר יהיו גדולות או קטנות ב-30% לפחות ממידות מעה או שטר כסף אמיתי.
- (2) אין לצלם או להדפיס מעה או שטר משני צדדיו של תצלום אחד.
- (3) אין לשנות אלמנטים בעיצוב מעה או שטר, ואין להוסיף לתצלום אלמנטים, למעט טקסט למטרות פרסומת.
- (4) צילום של מעה או שטר יכול להיות בשחור-לבן או בצבעים, אולם בתצלום צבעוני על הצבעים להיות זהים לצבעי המעה או השטר האמיתי.
- (ד) מותר להציג תצלום של מעה או שטר בקטלוג, ספר, עבודת מחקר וכד', בתנאי שיצוין בהם שזכויות היוצרים שמורות לבנק ישראל, ותוך קיום כל התנאים המפורטים בסעיף 2 (ג), (בשינוי אחד - בסעיף ג' 3 יש להשמיט את המילים "למעט טקסט למטרות פרסומת").

המידע מופיע גם באתר האינטרנט של בנק ישראל בכתובת www.boi.org.il/he/currency

נספח 3: כללי בנק ישראל לגבי מטבע פגום

דברי הסבר לכללים:

סעיף 45 (ו) לחוק בנק ישראל, התש"ע-2010, הסמיך את הנגיד לקבוע "הוראות בדבר הוצאתו מן המחזור של מטבע שנפגם אגב שימוש או שנשמד, ובדבר החלפתו של מטבע כאמור לפי תנאים שיקבע בכללים; כללים בעניין עמלה שיגבה הבנק בשל ההחלפה ייקבעו באישור ועדת הכספים של הכנסת".

לפיכך, ביולי 2010 נכנסו לתוקף הוראות חדשות - כללי בנק ישראל (הוצאה מן המחזור או החלפה של מטבע שנפגם אגב שימוש או שנשמד) התש"ע-2010; הן החליפו את תקנות בנק ישראל (החלפת מטבע שנפגם אגב שימוש או שנשמד) התשט"ו-1955, אשר נקבעו בהתאם לסעיף 34 לחוק בנק ישראל התשי"ד-1954.

הכללים החדשים הותאמו לימים אלו, ובסכומים המגיעים עד 1,500 ש"ח הם מאפשרים להמציא מטבע פגום ומטבע שנשמד באמצעות הדואר, ולהעביר את הזיכוי בגינו ישירות לחשבון הלקוח. כמו כן הכללים מחדדים נושאים שהבנק נתקל בהם במרוצת השנים ואשר דרשו הסדרה בחקיקת המשנה, למשל הגדרת המונח "אגב שימוש", התאמת טופס הבקשה להחלפת מטבע ומתן אפשרות להחליף מטבע שנשמד בתאונה גם על פי ראיות בלבד ולא רק על פי שרידי מטבע.

הכללים אינם קובעים עמלה בגין ההחלפה של מטבע שנפגם אגב שימוש או שנשמד.

ניתן להחליף מטבע פגום, ללא עמלה, בקופות בנק ישראל בירושלים, ברח' קפלן 2, בימים א'-ה' בשעות 08:00-13:00, או לשלוח אותו בדואר רשום לבנק ישראל, מחלקת המטבע, מדור הקופות, ת"ד 780, ירושלים 91007.

לבירורים בעניין החלפת מטבע פגום ניתן לפנות למדור הקופות במחלקת המטבע, בטלפון 02-6552847.

כללי בנק ישראל (הוצאה מן המחזור או החלפה של מטבע שנפגם אגב שימוש או שנשמד) התש"ע-2010

בתוקף סמכותו לפי סעיף 45(ו) לחוק בנק ישראל, התש"ע-2010¹ (להלן - החוק), הנגיד קבע כללים אלה:

1. בכללים אלה "אגב שימוש" - שלא מפעולה מכוונת או מתוך רשלנות חמורה.
2. מטבע שנפגם אגב שימוש והוא שלם בגודלו, יחליפנו הבנק בהילך חוקי שווה ערך.
3. מטבע שנפגם אגב שימוש והומצא לבנק למעלה מחציו, בחתיכה אחת או במספר חתיכות, יחליפנו הבנק בהילך חוקי שווה ערך, ובלבד שהוכח להנחת דעתו של הבנק, שהחתיכות שהומצאו הן חלקים מאותו מטבע.
4. (א) מטבע שנפגם אגב שימוש והומצא לבנק חציו, בחתיכה אחת או במספר חתיכות, יחליפנו הבנק בהילך חוקי שווה ערך, בתום שנה מיום שהומצא לו המטבע, ובלבד שהתקיימו שני אלה:

- (1) הוכח להנחת דעתו של הבנק, שהחתיכות שהומצאו הן חלקים מאותו מטבע;
- (2) חציו השני של המטבע לא הומצא לבנק בתוך השנה האמורה.
- (ב) לא יחליף הבנק חצי מטבע שהומצא לו לאחר שהחליפו כאמור בסעיף קטן (א); הבנק רשאי לתפוס חצי מטבע כאמור ולהוציאו מן המחזור.
5. (א) מטבע שנפגם אגב שימוש והומצא לבנק פחות מחציו, רשאי הבנק לתפוס ולהוציאו מן המחזור.
- (ב) מטבע שנפגם אגב שימוש, הומצא לבנק חציו לפחות, והודיע הבנק למבקש כי לא יחליפו, רשאי הבנק לתפוס ולהוציאו מן המחזור לאחר תשעים ימים ממועד ההודעה, אלא אם כן פנה המבקש בתקופה האמורה לבנק בכתב וביקש לקבל את המטבע בחזרה לחזקתו.
- (ג) התקבלה פנייה כאמור בסעיף קטן (ב), ישלח הבנק את המטבע בדואר רשום למענו של המבקש; אישור הדואר בדבר קבלת דבר דואר למשלוח בדואר רשום יהיה ראיה מכרעת למשלוח כאמור.
6. הבנק רשאי להחליף מטבע שנשמד בהילך חוקי שווה ערך, ובלבד שהוכח להנחת דעתו, כי התקיימו שני אלה:
- (א) המטבע נשמד בתאונה;
- (ב) הומצאו לבנק שרידי המטבע, והבנק שוכנע שיתרת המטבע נשמדה כליל, או שהומצאו לבנק ראיות אחרות שלפיהן הוא שוכנע כי המטבע נשמד כליל.
7. (א) המבקש להחליף מטבע פגום או מטבע שנשמד יפעל באחת משתי דרכים אלה:
- (1) יגיש בקופת הבנק בירושלים בקשה לפי הטופס שבתוספת, ויצרף לה את המטבע הפגום או את שרידי המטבע שנשמד או ראיות אחרות המעידות כי המטבע נשמד כליל;
- (2) ישלח בקשה לבנק לפי המען: בנק ישראל, קופת מחלקת המטבע, ת"ד 780 ירושלים 91007, בדואר רשום, ויצרף לה את הטופס האמור בפסקה (1), את המטבע הפגום או את שרידי המטבע שנשמד, או ראיות אחרות המעידות כי המטבע נשמד כליל, וכן יציין בה את מספר חשבונו של המבקש בתאגיד בנקאי.
- (ב) בקשה שנשלחה לפי סעיף קטן (א)(2) תהיה בסכום שעד 1,500 שקלים חדשים, ועד לפתיחתה בידי הבנק ובירור תכולתה היא תהיה באחריותו של המבקש.
- (ג) הוגשה בקשה לפי סעיף קטן (א), והבנק נענה לה, יחליף הבנק את המטבע הפגום או את המטבע שנשמד בקופת הבנק, או יזכה את חשבון הבנק של המבקש בתאגיד הבנקאי לפי הפרטים שציין המבקש בבקשה, לפי שיקול דעתו.
8. תקנות בנק ישראל (החלפה או הוצאה מן המחזור של מטבע שנפגם אגב שימוש או שנשמד) התשט"ו-1955 בטלות.

תוספת

(סעיף 7א)

טופס בקשה להחלפת מטבע שנפגם או נשמד לפי כללי בנק ישראל

לכבוד

בנק ישראל, קופת מחלקת המטבע

ת"ד 780 ירושלים 91007

בדואר רשום / במסירה ביד

1. פרטי המבקש

המבקש (שם המשפחה והשם הפרטי) _____
תעודת זהות / מספר דרכון ושם המדינה מנפיקת הדרכון _____
מען המבקש (העיר, השכונה, הרחוב, מס' הבית, מיקוד) _____
טלפון בבית / טלפון נייד / דואר אלקטרוני _____

2. פירוט המטבע

מספר המטבעות והשטרות הפגומים	הערך הנקוב	המספר/ים הסידורים*	הסכום בש"ח
	20 ש"ח		
	50 ש"ח		
	100 ש"ח		
	200 ש"ח		
	10 אגורות		
	1/2 ש"ח		
	1 ש"ח		
	2 ש"ח		
	5 ש"ח		
	10 ש"ח		
סך הכול			סך הכול

* במקרה שמבוקשת החלפה של יותר משטר אחד באותו עריך יש לצרף רשימה של מספרי כל השטרות שמבוקשת החלפתם.

3. הנסיבות שבהן המטבע נפגם או נשמד, ומה אירע לחלקי מטבע אחרים שלא הומצאו יחד עם הבקשה (נא לתת פרטים מלאים):

4. פרטי חשבון הבנק

במשלוח באמצעות דואר רשום או לבקשת הבנק במסירת המטבע בקופת הבנק, יש לציין גם את פרטי חשבון הבנק של מגיש הבקשה בתאגיד בנקאי:

שם הבנק _____ שם הסיניף _____ מספר הסיניף _____ מספר החשבון _____

5. הצהרה

אני מצהיר שכל הפרטים בבקשה זו הם נכונים, וכן מצהיר כי אני בעל החשבון שבו מבוקש הזיכוי.

תאריך _____ חתימת המבקש _____

* את הטופס ניתן להדפיס מתוך אתר בנק ישראל

<http://www.boi.org.il/he/currency/LegislationAndRegulation>

נספח 4: השחתת מטבע

חוק העונשין

מי שביודעין מטשטש, קורע, חותך או מקלקל בדרך אחרת שטר מטבע שהוא הילך חוקי בישראל דינו מאסר שלושה חודשים (חוק העונשין התשל"ז-1977 פרק י"ב, סעיף 466).

המטשטש צורת מטבע על ידי הטבעת שם או מילה, או מתיך מטבע במזיד, דינו מאסר שנה אחת (חוק העונשין התשל"ז-1977 פרק י"ב, סעיף 480).

מחלקת המטבע פועלת לשירוש תופעה די מקובלת בקרב עסקים, סוחרים וקופאים - **כתיבה על גבי שטרות**. מאחר שזוהי למעשה השחתת מטבע, הדבר אסור על פי חוק העונשין. כשמתגלה שטר כזה בנק ישראל מוציאו מהמחזור, והדבר מגדיל את הוצאות ההנפקה.

לוחות סטטיסטיים

לוח נ-1: מחזור המטבע ומדד המחירים לצרכן, 1990 עד 2015

השינויים במשך התקופה (אחוזים)			היתרות בסוף התקופה (מיליוני ש"ח)		
מחזור המטבע		מדד המחירים לצרכן	סך השטרות במחזור	מחזור המטבע	השנה
נומינלי	ריאלי				
23.6	5.1	17.6	3,109	3,280	1990
15.4	-2.3	18.0	3,595	3,784	1991
26.7	15.8	9.4	4,575	4,793	1992
17.9	6.0	11.2	5,402	5,651	1993
14.2	-0.2	14.5	6,167	6,453	1994
22.7	13.5	8.1	7,489	7,915	1995
16.5	5.3	10.6	8,722	9,220	1996
12.5	5.1	7.0	9,809	10,370	1997
15.1	6.0	8.6	11,293	11,935	1998
30.7	29.0	1.3	14,898	15,605	1999
-6.1	-6.1	0.0	13,911	14,659	2000
15.0	13.4	1.4	16,017	16,858	2001
6.8	0.3	6.5	17,160	18,009	2002
6.3	8.3	-1.9	18,240	19,137	2003
8.6	7.3	1.2	19,817	20,783	2004
17.5	14.7	2.4	23,371	24,415	2005
4.6	4.7	-0.1	24,409	25,544	2006
13.4	9.7	3.4	27,752	28,971	2007
18.6	14.3	3.8	33,070	34,365	2008
20.7	16.2	3.9	40,112	41,495	2009
8.0	5.2	2.7	43,365	44,833	2010*
9.3	6.9	2.2	47,417	48,981	2011
11.8	10.0	1.6	53,112	54,773	2012
5.0	3.2	1.8	55,732	57,536	2013
9.8	10.1	-0.2	61,272	63,194	2014
16.3	17.5	-1.0	71,409	73,487	2015

* ב-31/12/2010 הוצאו מהמחזור השטרות מסדרה א' והמעות של 5 אגורות. החל מ-2010 שטרות ומעות אלה אינם כלולים בנתוני המחזור לסוף השנה. דברים אלה חלים הן על לוח זה והן על הלוחות הבאים.
המקור: מחלקת המטבע. מדד המחירים לצרכן - הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

לוח נ-2: המזומנים שבידי הציבור, 1990 עד 2015¹

השנה	מחזור המטבע	המזומנים שבידי הציבור	החלק שהמזומנים שבידי הציבור מהווים במחזור המטבע
	(מיליוני ש"ח)		(אחוזים)
1990	3,280	2,760	84
1991	3,784	3,231	85
1992	4,793	4,022	84
1993	5,651	4,800	85
1994	6,453	5,408	84
1995	7,915	6,645	84
1996	9,220	7,754	84
1997	10,370	8,649	83
1998	11,935	10,007	84
1999	15,605	11,048	71
2000	14,659	12,077	82
2001	16,858	14,439	86
2002	18,009	15,553	86
2003	19,137	16,511	86
2004	20,783	17,999	87
2005	24,415	20,865	85
2006	25,544	21,422	84
2007	28,971	24,587	85
2008	34,365	29,919	87
2009	41,495	35,782	86
2010	44,833	38,521	86
2011	48,981	42,987	88
2012	54,773	48,837	89
2013	57,536	50,801	88
2014	63,194	56,818	90
2015	73,487	64,811	88

¹ סופי שנים.

המקור: בנק ישראל.

לוח נ-3: השטרות במחזור המטבע לפי עריכים, 1990 עד 2015

השנה	סך הכול	200 ש"ח	100 ש"ח	50 ש"ח	20 ש"ח
מספר השטרות (מיליוני שטרות, סופי שנים)					
1990	54.0		12.2	31.0	10.9
1991	60.4		15.2	34.8	10.3
1992	69.3	3.7	15.2	38.7	11.7
1993	79.2	5.8	16.2	44.1	13.0
1994	88.5	7.7	17.2	48.9	14.7
1995	105.1	10.8	21.1	56.4	16.8
1996	112.1	13.1	32.4	49.6	17.0
1997	118.1	14.7	42.9	44.2	16.3
1998	132.2	16.9	53.3	44.0	18.0
1999	171.8	21.2	76.0	51.6	23.0
2000	157.7	18.9	76.0	41.6	21.2
2001	173.7	24.2	86.0	42.6	20.9
2002	181.0	27.4	91.8	41.1	20.7
2003	189.5	30.2	96.2	42.9	20.2
2004	203.6	33.4	104.8	43.6	21.8
2005	235.4	40.2	124.6	47.8	22.9
2006	241.4	44.4	127.0	46.4	23.5
2007	262.4	58.7	131.0	47.4	25.3
2008	297.2	80.7	140.0	46.0	30.6
2009	344.2	107.4	154.3	50.7	31.9
2010	357.1	128.9	144.9	47.9	35.4
2011	372.6	151.8	140.9	45.8	34.1
2012	408.0	176.5	145.7	51.1	34.7
2013	422.6	189.0	146.5	51.3	35.8
2014	455.1	213.3	151.7	54.5	35.6
2015	517.8	255.9	164.9	59.7	37.3
ערך השטרות (מיליוני ש"ח, סופי שנים)					
1990	2,985		1,218	1,550	217
1991	3,469		1,519	1,742	207
1992	4,437	749	1,519	1,935	233
1993	5,257	1,166	1,624	2,207	260
1994	6,002	1,547	1,715	2,445	294
1995	7,419	2,151	2,111	2,822	335
1996	8,681	2,621	3,238	2,482	340
1997	9,774	2,948	4,291	2,209	325
1998	11,267	3,371	5,335	2,201	360
1999	14,874	4,231	7,601	2,581	460
2000	13,880	3,778	7,599	2,079	424
2001	15,986	4,835	8,604	2,128	419
2002	17,129	5,484	9,176	2,054	415
2003	18,209	6,037	9,624	2,144	404
2004	19,786	6,689	10,481	2,181	436
2005	23,340	8,033	12,460	2,389	457
2006	24,378	8,883	12,704	2,320	471
2007	27,722	11,748	13,098	2,370	505
2008	33,040	16,132	13,998	2,298	612
2009	40,082	21,485	15,425	2,535	637
2010	43,364	25,772	14,486	2,397	709
2011	47,417	30,356	14,090	2,288	683
2012	53,112	35,291	14,571	2,556	693
2013	55,732	37,798	14,652	2,567	716
2014	61,272	42,663	15,174	2,723	712
2015	71,409	51,188	16,489	2,986	746

המקור: מחלקת המטבע. זה המקור גם ללוחות שבהמשך.

לוח נ-4: התפלגות המחזור לפי עריכים, 1990 עד 2015

השנה	מעות	200 ש"ח	100 ש"ח	50 ש"ח	20 ש"ח
התפלגות מספר השטרות (סופי שנים, אחוזים)					
1990			22.5	57.4	20.1
1991			25.2	57.7	17.1
1992	5.4		21.9	55.8	16.8
1993	7.4		20.5	55.7	16.4
1994	8.7		19.4	55.3	16.6
1995	10.2		20.1	53.7	15.9
1996	11.7		28.9	44.3	15.2
1997	12.5		36.3	37.4	13.8
1998	12.8		40.4	33.3	13.6
1999	12.3		44.2	30.0	13.4
2000	12.0		48.2	26.4	13.4
2001	13.9		49.5	24.5	12.1
2002	15.2		50.7	22.7	11.5
2003	15.9		50.8	22.6	10.7
2004	16.4		51.5	21.4	10.7
2005	17.1		52.9	20.3	9.7
2006	18.4		52.6	19.2	9.7
2007	22.4		49.9	18.1	9.6
2008	27.1		47.1	15.5	10.3
2009	31.2		44.8	14.7	9.3
2010	36.1		40.6	13.4	9.9
2011	40.7		37.8	12.3	9.2
2012	43.3		35.7	12.5	8.5
2013	44.7		34.7	12.1	8.5
2014	46.9		33.3	12.0	7.8
2015	49.4		31.8	11.5	7.2
התפלגות ערך המחזור (אחוזים)					
1990	9.0		37.1	47.3	6.6
1991	8.3		40.2	46.0	5.5
1992	7.4	15.6	31.7	40.4	4.9
1993	7.0	20.6	28.7	39.1	4.6
1994	7.0	24.0	26.6	37.9	4.6
1995	6.3	27.2	26.7	35.7	4.2
1996	5.8	28.4	35.1	26.9	3.7
1997	5.7	28.4	41.4	21.3	3.1
1998	5.6	28.2	44.7	18.4	3.0
1999	4.7	27.1	48.7	16.5	2.9
2000	5.3	25.8	51.8	14.2	2.9
2001	5.2	28.7	51.0	12.6	2.5
2002	4.9	30.5	51.0	11.4	2.3
2003	4.8	31.5	50.3	11.2	2.1
2004	4.8	32.2	50.4	10.5	2.1
2005	4.4	32.9	51.0	9.8	1.9
2006	4.6	34.8	49.7	9.1	1.8
2007	4.3	40.6	45.2	8.2	1.7
2008	3.9	46.9	40.7	6.7	1.8
2009	3.4	51.8	37.2	6.1	1.5
2010	2.9	57.5	32.4	5.5	1.7
2011	3.2	62.0	28.8	4.7	1.4
2012	3.0	64.4	26.6	4.7	1.3
2013	3.1	65.7	25.5	4.5	1.2
2014	3.0	67.5	24.0	4.3	1.1
2015	2.8	69.7	22.4	4.1	1.0

לוח נ-5: הבלאי וצריכת השטרות במחזור לפי עריכים, 1990 עד 2015'

השנה	סך הכול	200 ש"ח	100 ש"ח	50 ש"ח	20 ש"ח
הצריכה (מיליוני שטרות)					
1990	27.9		5.2	13.0	9.8
1991	27.2		5.9	12.5	8.8
1992	34.0	3.8	3.0	15.1	12.1
1993	35.4	2.2	3.7	18.1	11.4
1994	42.8	2.3	4.7	23.6	12.1
1995	53.6	3.8	8.1	25.2	16.5
1996	45.5	3.7	16.0	9.9	15.8
1997	36.8	3.0	16.3	6.4	11.0
1998	53.7	3.8	20.4	12.5	16.9
1999	141.6	9.1	68.0	41.2	23.3
2000	99.3	15.1	21.7	40.3	22.3
2001	60.9	6.5	24.3	17.2	13.0
2002	57.9	4.1	24.0	17.1	12.7
2003	63.8	3.9	25.5	23.0	11.4
2004	77.0	5.5	33.3	23.3	14.9
2005	89.5	9.6	42.9	23.2	13.9
2006	94.6	11.7	44.0	24.2	14.7
2007	102.2	24.2	43.1	21.2	13.7
2008	120.6	32.7	40.6	22.6	24.7
2009	98.8	34.6	33.5	25.4	5.3
2010	101.1	34.8	25.3	30.7	10.3
2011	89.9	36.8	26.5	21.8	4.8
2012	116.9	38.8	36.9	30.3	10.9
2013	51.1	20.7	12.3	10.9	7.2
2014	94.9	30.1	16.5	38.1	10.3
2015	124.7	60.8	33.1	18.5	12.4
הבלאי (מיליוני שטרות)					
1990	18.6		2.6	6.8	9.2
1991	20.5		2.9	8.5	9.2
1992	25.5	0.0	3.1	11.4	10.9
1993	26.0	1.0	2.8	13.1	9.9
1994	35.1	5.0	3.9	19.5	11.2
1995	37.1	0.8	4.2	17.7	14.4
1996	38.4	1.4	4.8	16.7	15.6
1997	30.8	1.4	5.8	11.9	11.8
1998	39.5	1.7	10.0	12.7	15.2
1999	100.3	4.6	44.4	32.8	18.4
2000	113.5	17.3	21.7	50.3	24.1
2001	44.2	1.1	14.1	16.1	13.0
2002	51.1	0.8	18.4	18.8	13.1
2003	55.9	1.2	21.1	21.4	12.3
2004	62.8	2.2	24.7	22.6	13.4
2005	57.8	2.9	23.1	19.0	12.8
2006	88.6	7.4	41.6	25.6	14.0
2007	81.2	9.9	39.1	20.3	11.9
2008	85.8	10.8	31.6	24.0	19.4
2009	51.8	7.8	19.2	20.7	4.0
2010	84.4	13.2	34.2	32.1	4.9
2011	75.0	14.3	30.9	23.8	6.0
2012	81.5	14.1	32.1	25.0	10.3
2013	36.5	8.2	11.5	10.7	6.1
2014	62.5	5.7	11.3	35.0	10.5
2015	62.0	18.2	19.9	13.2	10.7

¹ נתוני הצריכה והבלאי כוללים שטרות מסדרה א' עד לשנת 2010, כולל.

לוח נ-6: המעות במחזור לפי ערכים, 1990 עד 2015

(סופי שנים, מיליוני מעות)							
השנה	סך הכול	10 ש"ח	5 ש"ח	2 ש"ח	1 ש"ח	1/2 ש"ח	5 אג'
1990	354.0		9.7		75.0	27.7	164.4
1991	398.9		12.0		86.0	30.0	185.7
1992	456.6		14.0		99.0	36.7	211.0
1993	533.3		15.9		115.1	37.1	260.8
1994	588.4		18.6		134.5	43.7	278.2
1995	668.7	9.01	20.5		148.1	51.5	316.8
1996	745.6	14.9	22.7		163.6	53.6	361.4
1997	817.9	17.4	25.6		178.7	61.7	396.4
1998	898.4	20.2	29.0		196.2	67.9	437.6
1999	983.6	22.6	32.0		215.5	70.6	486.3
2000	1,070.4	24.2	33.9		230.6	73.7	544.3
2001	1,149.6	26.7	37.1		247.2	79.9	588.3
2002	1,194.0	27.8	38.1		261.8	85.0	604.0
2003	1,249.3	30.0	39.7		274.0	88.8	633.3
2004	1,330.3	32.9	42.4		294.7	93.9	676.6
2005	1,422.7	36.2	45.1		317.8	99.9	724.3
2006	1,523.1	39.8	49.1		343.8	106.6	775.0
2007	1,616.3	42.9	51.5	3.6	368.4	112.4	821.1
2008	1,692.7	45.2	52.9	22.7	368.6	117.3	879.8
2009	1,762.8	48.6	55.9	35.0	376.1	121.5	923.2
2010	1,659.2	52.4	60.0	40.6	391.9	129.2	985.0
2011	1,740.5	56.6	63.7	43.9	411.4	141.4	1,023.4
2012	1,867.4	60.4	67.2	49.8	431.9	140.6	1,117.4
2013	1,995.7	66.9	73.0	56.8	454.5	148.4	1,196.1
2014	2,100.5	71.7	77.8	61.1	481.5	159.0	1,249.5
2015	2,225.9	78.6	85.0	65.3	512.9	168.4	1,315.7

¹ המעות בעריך 5 אגורות הוצאו מהמחזור בסוף 2010.

לוח נ-7: הפקדת שטרות בבנק ישראל, 1990 עד 2015'

השנה	סך כל ערך ההפקדות	סך הכול	200 ש"ח	100 ש"ח	50 ש"ח	20 ש"ח
	(מיליוני ש"ח)			(אלפי שטרות)		
1990	3,747	83,352		9,871	43,021	30,460
1991	4,444	91,232		12,245	54,667	24,320
1992	5,110	98,934	1,435	12,973	61,171	23,355
1993	5,911	110,720	3,382	12,657	69,164	25,517
1994	6,936	124,743	4,874	14,507	80,123	25,239
1995	8,108	145,179	6,356	16,473	91,434	30,917
1996	10,277	178,054	8,344	30,436	92,628	46,647
1997	11,489	170,279	10,669	47,579	78,555	33,476
1998	11,898	163,970	10,977	58,458	65,536	28,998
1999	17,161	215,715	15,869	94,910	79,918	25,018
2000	18,637	225,549	22,239	96,408	80,346	26,556
2001	15,355	193,724	12,374	90,648	66,707	23,995
2002	16,485	201,475	14,533	98,891	64,269	23,783
2003	16,650	200,118	15,785	97,509	66,857	19,967
2004	14,409	174,206	13,708	83,972	57,994	18,533
2005	13,352	160,642	12,476	80,189	49,271	18,705
2006	17,429	198,467	17,105	109,687	53,514	18,160
2007	16,085	172,549	23,455	88,554	44,249	16,291
2008	16,010	175,159	26,696	78,434	47,560	22,470
2009	13,366	134,279	27,393	57,939	37,152	11,795
2010	11,712	114,780	24,755	48,311	36,531	5,183
2011	10,466	103,496	23,762	40,122	30,319	9,293
2012	10,356	103,723	24,214	38,507	28,070	12,933
2013	13,188	128,738	33,357	46,451	29,753	19,178
2014	13,769	140,457	33,197	46,978	40,853	19,429
2015	16,175	149,557	42,563	54,754	38,076	14,164

1 נתוני ההפקדות כוללים שטרות מסדרה א' עד לשנת 2010, כולל.

לוח נ-8: הפקדת שטרות בבנק ישראל כאחוז מהמחזור¹, 1990 עד 2015

השנה	200 ש"ח	100 ש"ח	50 ש"ח	20 ש"ח
1990		8.0	13.1	24.0
1991		7.1	13.3	18.9
1992	5.3	7.2	13.8	17.5
1993	6.0	6.9	14.1	17.3
1994	5.9	7.2	14.2	14.8
1995	5.9	7.3	14.2	16.3
1996	5.8	9.2	14.5	20.4
1997	6.4	10.4	14.0	17.0
1998	5.8	10.1	12.6	14.3
1999	8.1	13.1	15.9	10.5
2000	11.1	11.7	16.3	10.7
2001	4.8	9.3	13.3	9.8
2002	4.5	8.8	12.6	9.5
2003	4.5	8.5	13.0	8.4
2004	3.5	6.8	11.1	7.5
2005	2.8	5.8	9.2	7.1
2006	3.4	7.1	9.3	6.7
2007	3.7	5.8	7.7	5.8
2008	3.3	4.9	8.2	6.5
2009	2.4	3.2	6.5	3.2
2010	1.7	2.6	6.0	1.3
2011	1.4	2.4	5.5	2.2
2012	1.2	2.2	4.8	3.2
2013	1.5	2.6	4.7	4.5
2014	1.4	2.6	6.3	4.4
2015	1.5	2.8	5.6	3.2

¹ חושב כממוצע שנתי של אחוזי ההפקדות מתוך המחזור בסוף כל חודש.

